

Ivan Ivić, profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu u penziji

NEMA DOKAZA O DOBROM KVALITETU POSTOJEĆIH UDŽBENIKA

INTERVJU

Uđbenici su izuzetno važan činilac uspeha u obrazovanju. Situacija sa koronom je samo povećala njihov značaj. A u toj oblasti postoji veliki broj problema. Najpre, tu je ključni problem kvaliteta udžbenika i faktora koji utiču na taj kvalitet. A tu su i problemi neregulisanog tržišta udžbenika, previše izdavača, problem ocenjivanja kvaliteta ponuđenih rukopisa, cene udžbenika, korupcija kod biranja udžbenika... – sumira trenutno stanje u ovoj oblasti Ivan Ivić, profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu u penziji.

■ **Da li sve to što ste nabrojali znači da nam je potreban novi Zakon o udžbenicima?**

– Apsolutno je potreban. Jer, svaki zakon o udžbenicima treba da reguliše dva osnovna problema: da stvori uslove da se obezbede udžbenici za sve kategorije korisnika (za osnovnu populaciju učenika, za učenike nacionalnih manjina, za učenike sa hendikepima i invaliditetom, za one koji koriste malotiražne udžbenike, za osnovno obrazovanje odraslih) i da obezbedi sigurne uslove za kvalitet udžbenika. Postojeći zakon nije rešio nijedan od ovih problema. Na to su unapred ukazivali stručnjaci koji dobro poznaju ove probleme i čak predlagali dobra rešenja. Obezbeđivanje udžbenika za sve kategorije učenika se traljava ostvaruje po postojećem zakonu.

■ **Smatrate da je ključni problem što u zakonu postoje izuzetno loša rešenja za obezbeđivanje kvaliteta udžbenika. Šta je sporno?**

– Prvi problem se tiče definicije izdavača udžbenika. Po važećem zakonu ne postoje posebni izdavači udžbenika jer tim poslom može da se bavi svako pravno lice koje je registrovano za izdavačku delatnost. A zakon bi morao da definiše dosta stroge i jasne uslove da izdavač udžbenika mora biti specijalizovan za tu delatnost i da predvidi akreditaciju izdavača. Takvim zakonskim odredbama izdavači bi bili stavljeni u poziciju da u razvoju svoje delatnosti vide svoj dugoročni profitni interes, bili bi obavezni da ulažu finansijska sredstva u formiranje kvalifikovanih kadrova

Ima mnogo osnova za tvrdnju o korupciji pri biranju udžbenika: Ivan Ivić

(autora, urednika, recenzenata, konsultanata), da čak razviju svoje male istraživačke centre za unapređivanje udžbenika. Bili bi obavezani i da stvore svoj interni sistem kontrole kvaliteta, da sami prate primenu i vrednost svojih udžbenika. U drugim zemljama najbolji su upravo takvi specijalizovani izdavači. Izdavači udžbenika mogu da se registruju za izdavanje svih udžbenika, ili samo za udžbenike za osnovnu školu, ili samo za razrednu nastavu, ili samo za neke predmete. Na primer, u Nemačkoj postoji izuzetno dobar izdavač specijalizovan za izdavanje samo udžbenika iz istorije.

■ **Da li je konkurencija doprinela kvalitetu i postoji li bilo kakva analiza koja bi dala odgovor na ovo pitanje?**

– Nije i nije mogla jer zakon nije predvideo nužne uslove za to: da se konkurencija odvija u precizno definisanim uslovima gde se tržišno nadmeću samo oni izdavači koji zadovoljavaju uslove akreditacije i koji pod tim uslovima ponude kvalitetnije udžbenike. Nema nikakvih dokaza o dobrom kvalitetu postojećih udžbenika. Tvrdnja Udruženja

privatnih izdavača da je konkurencija povećala kvalitet i da su oni dali veliki doprinos unapređivanju obrazovanja u Srbiji nema nikakvog pokrića. Iako ne postoje nove analize sadašnjih udžbenika, mnogo je objektivnih razloga za sumnju u njihov kvalitet. Krupan argument u prilog ove tvrdnje nalazi se u samom javnom nastupu privatnih izdavača. Naspram tvrdnje o dobrom kvalitetu, u njihovom saopštenju se navodi da 15 izdavača izdaje dobre udžbenike. Zar iko ko iole poznaje ovu oblast može da tvrdi da u Srbiji postoji kadrovski potencijal (autori, urednici, recenzenti) koji omogućava stvaranje dobrih udžbenika od strane tolikog broja izdavača!? Da ima 15 grupa stručnjaka koji znaju kako da se izradi dobar bukvar!

■ **Na čemu još zasnivate svoj stav da konkurencija nije donela kvalitet?**

– I druge čvrste činjenice dovode u sumnju tvrdnju o kvalitetu udžbenika. Zakonski rokovi za izradu udžbenika posle usvajanja novih programa su tako kratki da je isključena mogućnost dobrog kvaliteta. Udruženje privatnih izdavača tvrdi da su oni svi zadovoljili važeće standarde kvaliteta. Ti važeći standardi su katastrofalni. Neprimenjivi su

Nastavak na strani II ➔

Ima li osnova za sumnju da bi rezultati studija u oblasti obrazovanja mogli da se „šteluju“

Međunarodna istraživanja „pod kapom“ države

➔ Strane IV-V

RAZGOVOR

Milan Stančić, vanredni profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu

NE MOŽEMO OČEKIVATI PRAVEDNO OCENJIVANJE U DRUŠTVU KOJE TO NIJE

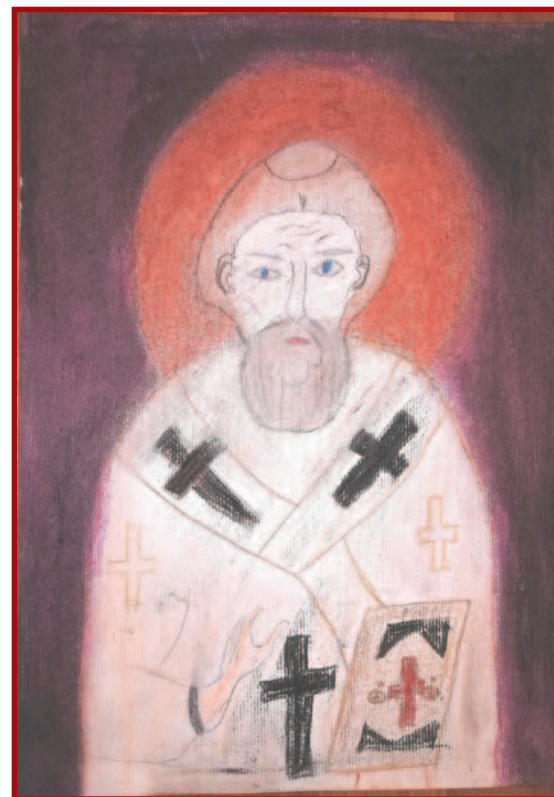
➔ Strane VI-VII

Dve decenije građanskog vaspitanja u Srbiji

Stidljivi pomaci ka demokratizaciji škole i društva

➔ Strane VIII-IX-X

SVETI SAVA (crtez Nikole Mitrovića, IV-5, OŠ „Sveti Markinović“, Zemun)

Foto: Media a centar

Ivan Ivić NEMA DOKAZA O DOBROM KVALITETU POSTOJEĆIH UDŽBENIKA

→ Nastavak sa strane I

jer su magloviti, neoperacionalni, ne postoji jasna procedura njihove primene. Lista mogućih recenzenata, uglavnom nekompetentnih, napravljena je na komičan način po principima javnih nabavki, a ne na osnovu kompetencija i to u situaciji kada imamo veoma ograničen broj kompetentnih recenzenata. Vršio sam praktičnu proveru primene tih standarda. Isti udžbenički tekst su ocenjivale dve nezavisne kompetentne grupe recenzenata, a da nisu znale jedna za drugu. Ocene su bile potpuno različite. To pokazuje da ocena na osnovu tih standarda ne može biti objektivna, već zavisi od stava recenzenata, što daje mogućnost za manipulaciju pri određivanju recenzenata i za korupciju.

■ SANU se zalaže da se Zavodu za udžbenike vrati status izdavača od nacionalnog značaja. Da li bi takvo rešenje bilo dobro?

– Zavod je nekad bio snažna institucija, imao je istraživačko odeljenje koje je radilo na poboljšanju kvaliteta udžbenika. To stanje u današnjem društvu u kontekstu nije moguće vratiti. Ali pošto je Zavod javno preduzeće, država je dužna da ga podržava kao što se podržavaju javna preduzeća u drugim resorima. Mladen Sarčević kaže da je Zavod sam kriv što je dospao u sadašnju situaciju, a sam kao ministar nije učinio ništa da se održi i razvije Zavod. Čak je učinio nedopustivu stvar da u situaciji konkurencije javno reklamira jedan udžbenik izdavača Klet.

■ Malo ko veruje u tezu da nastavnici knjige biraju po kvalitetu i prateći potrebe svojih učenika, posebno ako smo svesni da nisu obučeni za to. Kako stati na put tome da se škole opredeljuju za izdavače po ličnom nađenju, a izbor prati sumnja u korupciju?

– Zakonski rok koji je ostavljen školama za biranje udžbenika je tako kratak da onemogućava da se oni upoznaju sa produkcijom tolikog broja izdavača i da donose odluke na osnovu poznavanja. Ima

mnogo osnova za tvrdnju o korupciji pri tom biranju.

■ Digitalna revolucija pokrenula je procese digitalizacije u obrazovanju, pored ostalog i izrade i korišćenja digitalnih udžbenika. Pojedine zemlje su u različitim fazama rešavanja tog problema. I u Srbiji se započelo sa izradom digitalnih udžbenika.

– Država izdvaja značajna sredstva za pripremu i štampanje tih udžbenika, ali bez jasnog sagledavanja velikih problema koji postoje u ovoj oblasti. Bez ikakve sumnje, proces ispitivanja i isprobavanja digitalnih udžbenika treba započeti u saradnji sa izdavačima: treba formirati stručnjake u ovoj oblasti, pružavati iskustva drugih zemalja, praviti probne digitalne udžbenike, isprobavati njihovu primenu i analizirati rezultate, definisati zahteve koje takvi udžbenici treba da ispunjavaju. Ali u Srbiji danas ne postoje stručnjaci koji su kompetentni da definišu specifične standarde kvaliteta za digitalne udžbenike. Činjenica je da među mladima danas postoji poma-

O sagovorniku

Profesor Ivan Ivić bavi se istraživanjima udžbenika još od 1978. godine. Vodio je dva istraživačka projekta o udžbenicima u kojima je učestvovalo dvadesetak istraživača iz Instituta za psihologiju i Instituta za pedagoška istraživanja. Sa saradnicima je objavio nekoliko knjiga, veći broj članaka (pored ostalog i o upoređivanju štampanih i digitalnih udžbenika), a urađeno je i nekoliko magistarskih i doktorskih disertacija. Krunu svega čini knjiga koju je Ivić uradio sa Anom Pešikan i Slobodankom Antić, „Vodič za dobar udžbenik“. Ta knjiga je imala više izdanja i dobila je aprilsku nagradu Grada Beograda. Kuriozitet je činjenica da je tu knjigu pod naslovom „Text-book quality“ objavio na svoju inicijativu i Institut za udžbenike u Braunsšvajgu, koji je referentni institut Uneska za udžbenike. Ivić je još u bivšoj Jugoslaviji za rad u oblasti udžbenika dobio od Predsedništva SFRJ Orden rada sa zlatnim vencem.

ma u korišćenju digitalnih uređaja i da se dubinski formiraju neke intelektualne veštine koje uveliko utiču na proces učenja i na korišćenje digitalnih udžbenika. Postoji već priličan broj ozbiljnih istraživanja koja ukazuju na rizike koje donosi digitalni medij i to ne slučajno, nego zbog njegove prirode.

Besplatni udžbenici

■ Šta mislite o ideji profesora Aleksandra Kavčiča?

– Ideje o jeftinijim ili besplatnim udžbenicima su sasvim opravdane, ali nisam za varijantu besplatnih udžbenika koji se vraćaju. Ali i za takvu izradu udžbenika važe svi pomenuti zahtevi za osiguranje kvaliteta. Krajnje je vreme da se u Srbiji definiše šta je udžbenik i obavezni udžbenički komplet, koliko to košta i da li država koja u obrazovanju vidi (treba da vidi) razvojni resurs treba da preuzme na sebe troškove udžbenika. Ili bar da definiše socijalne kategorije porodica za čiju decu će snositi cenu udžbenika.

■ Šta su ta istraživanja pokazala?

– Kod onih koji se često služe digitalnim medijima konstatovane su sledeće karakteristike: teškoće u koncentrisanju, stalno skakanje s jednih informacija na druge, nesposobnost da se čita sa razumevanjem nekoliko kontinuiranih stranica, ometanje procesa dugoročnog pamćenja (jedinog načina da se formiraju trajna i upotrebljiva znanja) i zbog toga su kod njih mogućnosti dubljih nivoa razumevanja gradiva skoro nepostojeće... Zaključci iz ovakvih istraživanja idu čak dotle da se govori o dekoncentrisanom (rasturenom) umu. Dugoročan i ozbiljan problem koji treba rešavati pri stvaranju digitalnih udžbenika sastoji se u tome kako iskoristiti sve prednosti digitalnog medija kao što su multimedijalnost (mogućnost korišćenja verbalnih, video i audio sredstava), mogućnost animacija i simulacija, brzog povezivanja sa drugim izvorima informacija, a izbeći sve pomenute rizike. Kada bi naši učenici učili iz postojećih digitalnih udžbenika i njihova znanja iz PISA, rezultati bi bili katastrofalni. ▲

TEMA

Da li nam je potreban nov Zakon o udžbenicima

Sve je počelo jesenas, spekulacijama da na proleće 2021. Zavod za udžbenike očekuje privatizacija, što je menadžment tog javnog preduzeća demantovao. Potom je krajem prošle godine stigao apel Odeljenja istorijskih nauka SANU (uz podršku Izvršnog odbora Akademije) da se o Zavodu kao ustanovi od posebnog značaja za državu donese nov zakon, sličan onom koji je bio na snazi od 1973. do 1993. godine.

Paralelno s tim, profesor Aleksandar Kavčič je obelodanio svoju nameru da za sve osnovce u Srbiji preko svoje fondacije obezbedi besplatno udžbenike koji će biti dostupni na internetu i svaki učenik će moći da ih odštampa i koristi. Usledila je reakcija Udruženja (privatnih) izdavača udžbenika koji su Kavčičeve izjave ocenili kao floskule i izneli neslaganje sa ocenama Istorijjskog odeljenja SANU, uz pitanje zašto se neprestano iznose neistine o vrednosti tržišta udžbenika i da li je cilj odreći se kvalitetnih izdanja privatnih izdavača kako bi se vratio monopol državnim izdavaču i svi problemi koje bi takav postupak sa sobom nosio.

IZOSTALA ANALIZA

Liberalizacija udžbeničkog tržišta postepeno je uvedena od 2003. sa ciljem da se poveća kvalitet udžbenika. Do tada je Zavod za udžbenike bio jedini izdavač. Ministarstvo prosvete nikada nije uradilo analizu šta nam je donelo otvaranje tržišta, a zakoni o udžbenicima su menjani bez uvažavanja mišljenja struke. Zbog

Rizik za korupciju

Priču o liberalizaciji tržišta od starta prate sumnje u korupciju i različite vrste uticaja kojima izdavači pokušavaju da nastavnicu biraju baš njihova izdanja. Da li država nije htela ili nije mogla da se s tim uhvati ukoshta (što su tvrdili neki ministri prosvete) ostaje otvoreno pitanje, ali je činjenica da pokušaji ranije prosvetne vlasti nisu urodili plodom. Simptomatično je da prilikom menjanja zakona preporuke Agencije za borbu protiv korupcije nikada nisu u potpunosti ispoštovane, pa i neka od važećih zakonskih rešenja predstavljaju rizik za korupciju.

– Stav Zavoda za udžbenike po tom pitanju je jasan: nerazumno je izvršena liberalizacija tržišta udžbenika i prodor privatnih, pa i stranih izdavača, iza kojih stoje interesi koji nisu u skladu sa načelima obrazovne, naučne i kulturne politike našeg društva. Apsolutno smo saglasni sa saopštenjem SANU s obzirom da je naša najznačajnija naučna institucija jasno istakla suštinu problema sa kojim se Zavod suočava od 2003. godine do danas – kaže za Danas Milorad Marjanović, direktor Zavoda za udžbenike.

Na pitanje da li im se sprema privatizacija, on odgovara da ta informacija nije bila zasnovana ni na kakvoj zvaničnoj analizi stanja i pozicije Zavoda. – Zavod jeste u nezavidnoj finansijskoj situaciji, ali nema govora o takozvanom gašenju. Pretpostavljamo da su zbog položaja u kome se godinama unazad Zavod nalazi pojedinci, institucije i

Foto: Aleksandar Pačnić

TRŽIŠTE BEZ KONTROLE, REZULTATI LIBERALIZACIJE UPITNI

toga je pitanje kvaliteta školskih knjiga do danas ostalo u senci borbe za profit, čestih sukoba izdavača sa prosvetnim vlastima, ali i tenzija između privatnih i državnog izdavača.

U Srbiji nema mnogo stručnjaka koji se bave pitanjem kvaliteta udžbenika. Najveći broj njih je okupljen u organizaciji obrazovni forum i oni godinama unazad daju konkretna rešenja koja nijedna prosvetna vlast nije uvažila. Još 2015. godine, kada je priča o tadašnjem Zakonu o udžbenicima u javnosti bila prebačena na teren uticaja nemačkog Kleta, stručnjaci su ukazivali na niz problematičnih zakonskih rešenja koja, bili su uvereni, ne samo da neće dovesti do povećanja kvaliteta već će proizvesti nove probleme. Još tada je profesor Filozofskog fakulteta Ivan Ivić, jedan od najvećih poznavalaca ove oblasti, ukazao da cilj zakonskih rešenja ne treba da bude da se ograniči profit, već da nateraju izdavače da, trčeći trku za profitom, učestvuju u trci za kvalitet.

Odgovor na pitanje da li nam je liberalizacija izdavačkog tržišta donela kvalitet zavisi od toga koga pitate.

– Stav Zavoda za udžbenike po tom pitanju je jasan: nerazumno je izvršena liberalizacija tržišta udžbenika i prodor privatnih, pa i stranih izdavača, iza kojih stoje interesi koji nisu u skladu sa načelima obrazovne, naučne i kulturne politike našeg društva. Apsolutno smo saglasni sa saopštenjem SANU s obzirom da je naša najznačajnija naučna institucija jasno istakla suštinu problema sa kojim se Zavod suočava od 2003. godine do danas – kaže za Danas Milorad Marjanović, direktor Zavoda za udžbenike.

Na pitanje da li im se sprema privatizacija, on odgovara da ta informacija nije bila zasnovana ni na kakvoj zvaničnoj analizi stanja i pozicije Zavoda. – Zavod jeste u nezavidnoj finansijskoj situaciji, ali nema govora o takozvanom gašenju. Pretpostavljamo da su zbog položaja u kome se godinama unazad Zavod nalazi pojedinci, institucije i

Država čuti

Na burna dešavanja Ministarstvo prosvete čuti. Ministar Branko Ružić je oprezno komentarisao Kavčičevu ideju, uz podsećanje na zakonska ograničenja, dok je njegov prethodnik Mladen Sarčević otvoreno poručio menadžmentu Zavoda za udžbenike da je „jedinu lek da počnu uljudno da se ponašaju, ulazu sredstva u razvoj na tržištu i bolje recenente, ali i konačno se zapitaju zašto najkvalitetniji autori neće da pišu za njih“. Sarčević je, u svojstvu savetnika predsednika Srbije i premijerke, za Politiku izjavio da je Zavod kao javno preduzeće van domašaja Ministarstva prosvete, da ne treba nikakvu pomoć u njemu da traži i da mora da se izbori za svoje mesto u slobodnoj tržišnoj utakmici.

mediji izrazili zebnju i brigu da se ne dogodi da jednog dana državni izdavač bude iscrpljen u borbi za dalji opstanak na tržištu udžbenika koje je i dovelo do današnjeg stanja – smatra Marjanović.

– Privatni izdavači koji pozivaju na svoje objavljivanje „300 novih naslova i oko 1.000 prilagođenih“ ne iznose podatak da su izabrali da štampaju isključivo za njih finansijski isplative udžbenike. Za one finansijski neisplative država je zakonom obavezala Zavod. Zaključak izvuci te sami – poručuje Milorad Marjanović.

KO GUBI, A KO DOBIJA

Od otvaranja tržišta jedna od glavnih tačaka sporenja državnog i privatnih izdavača je štampanje niskotiražnih izdanja. Važeći zakon predviđa da izdavač ima pravo da sam odluči da li će da izda je te udžbenike ili će uplatiti dva odsto ostvarenih neto prihoda od prodatih udžbenika u prethodnoj kalendarskoj godini na račun javnog izdavača.

Na pitanje da li je obaveza da štampaju niskotiražnih izdanja najveći problem

u poslovanju koji Zavodu stvara gubitke, Marjanović kaže:

– Zakon o udžbenicima kojim je Zavodu naloženo formiranje Centra za niskotiražne udžbenike donet je 6. aprila 2018. Zavod je u najkraćem mogućem roku 3. jula 2018. formirao Centar. Dva odsto od prihoda privatnih izdavača Zavodu nikada nije uplaćeno – kaže Marjanović.

S druge strane, iz Udruženja izdavača tvrde da Zavod nije na vreme ispunio svoju zakonsku obavezu i formirao Centar za niskotiražne udžbenike, zbog čega su članovi Udruženja obavezu objavljivanja niskotiražnih udžbenika preuzeli na sebe i preveli više od 300 svojih udžbenika na jezike nacionalnih manjina. „Pored toga, izdavačke kuće članice Udruženja priredile su preko 1.000 prilagođenih izdanja svojih udžbenika za učenike sa različitim posebnim potrebama. Sva ta izdanja predstavljaju niskotiražne udžbenike, te je netačna tvrdnja da privatni izdavači ne stvaraju udžbenike koji ne donose profit“, ističu u Udruženju.

– Privatni izdavači koji pozivaju na svoje objavljivanje „300 novih naslova i oko 1.000 prilagođenih“ ne iznose podatak da su izabrali da štampaju isključivo za njih finansijski isplative udžbenike. Za one finansijski neisplative država je zakonom obavezala Zavod. Zaključak izvuci te sami – poručuje Milorad Marjanović.

Udruženje izdavača udžbenika, koje okuplja 15 privatnih izdavačkih kuća, saglasno je da je konkurencija na tržištu doprinela boljem kvalitetu udžbenika svih izdavača, pa i samog Zavoda za udžbenike. Na pitanje da li je potrebno doneti nov Zakon o udžbenicima, direktorka izdavačke kuće Klet Gordana Knežević Orlić smatra da je ranije bilo mnogo više problema, te da je postojeći zakon rešio „uska grla“ koja su se u procedurama javljala.

– Ukoliko neko ima primedbe, potrebno je da na adresu Ministarstva prosvete pošalje argumentovan zahtev za izmene zakona. Izuzetno je važno da se pre bilo kakve promene formira radna grupa

➡
Milorad Marjanović: Zavod za udžbenike jeste u nezavidnoj finansijskoj situaciji, ali nema govora o takozvanom gašenju

➡
Aleksandar Kavčič: Zavod za udžbenike treba da dobije status „javnog servisa“ kao što ga ima RTS. Tada bi Zavod bio finansiran iz budžeta i mogao bi svoj sadržaj, dakle udžbenike, besplatno da šalje u etar, u ovom slučaju web-sajt

➡
Gordana Knežević Orlić: Ni u jednoj evropskoj zemlji čiji učenici imaju izuzetna postignuća ne postoji monopol jednog obrazovnog izdavača

koja će analizirati svaki deo sprovođenja postojećeg zakona i u kom delu se javljaju problemi. Tek tada to stručno telo, sastavljeno od predstavnika različitih grupacija, može da predloži da li su i koje izmene potrebne. Sve ostalo je neobjektivno – smatra Knežević Orlić.

Na kritike da grupacija Klet koja obuhvata izdavačke kuće Klet, Logos i Fresku ima dominantan položaj na tržištu ona kaže:

– Nikada nas niko nije tužio za dominantan položaj na tržištu zato što svi znaju da to nije tačno i da je to samo način kako konkurencija pokušava da umanji ono što su naši autorski timovi postigli. Mi nikada nikog nismo kritikovali niti lažno optuživali, radimo na tome da mi budemo najbolji u tome uspevamo. Taj put preporučujemo i drugima – ističe Knežević Orlić.

POSEBAN STATUS ZA ZAVOD

Odeljenje istorijskih nauka SANU ocenjuje da u izdavačkoj delatnosti privatnih izdavača udžbenika nema prave kontrole ni u oblasti tiraža, niti u oblasti prodaje, a upitan je i kvalitet provere sadržaja udžbenika. „Tržište udžbenika je izvan državne kontrole, što je neshvatljivo i iz više razloga štetno i neprihvatljivo za bilo koju pravno uređenu, slobodnu i nezavisnu državu. Način izbora udžbenika uzrokovao je pojavu korupcije i krši Zakon o monopolu. Na slobodnom tržištu izdavači udžbenika nisu ravnopravni, jer je Zavod za udžbenike jedini obavezan da štampa niskotiražna izdanja, raspisuje tendere i slično. To je nacionalni Zavod za udžbenike dovelo do ruba propasti“, smatra SANU.

Komentarišući predlog Istorijjskog odeljenja SANU Gordana Knežević Orlić kaže da „nije sigurna da je u redu da bilo ko, pa ni SANU objavljuje stavove bez istraživanja i prezentacije rezultata tih istraživanja“.

– Ni u jednoj evropskoj zemlji čiji učenici imaju izuzetna postignuća ne postoji monopol jednog obrazovnog izdavača. U svim oblastima pa i u obrazovnom izdavaštvu izuzetno je važno da postoji konkurencija. Konkurencija u metodičkom pristupu, konceptu autora, dizajnu, osmišljavanju dodatnih materijala. Cilj obrazovanja je da omogući učenicima najnovije koncepte učenja i pristupe različitim izvorima informacija – kaže Knežević Orlić.

Stavove Akademije podržava Aleksandar Kavčič, koji kaže da SANU nije predložila da se vrati monopol Zavodu (mada je u vreme koje se pominje Zavod bio jedini izdavač), već da on dobije status „ustanove od nacionalnog značaja“.

– Svaka promena zakona traje dugo. Rasprave, usaglašavanje, izmene, dopune. Stara praksa političara koji ništa ne žele da urade je da pokrenu proceduru za promenu zakona, a onda se procedura zaglavi u mulju. Može se problem rešiti bez promene zakona. Jednostavno, efikasno i inventivno. Prosto, Zavod za udžbenike treba da dobije status „javnog servisa“ kao što ga ima RTS, jer su udžbenici nacionalni resurs. Tada bi Zavod bio finansiran iz budžeta i mogao bi svoj sadržaj, dakle udžbenike, besplatno da šalje u etar, u ovom slučaju web-sajt. Na tom principu funkcioniše i RTS. Ako je javni interes da građani imaju besplatno informisanje, onda je javni interes i da imaju besplatne udžbenike. Pri tom bi rad Zavoda koštao neuporedivo manje od RTS-a. Nije mi jasno zašto ljudi traže rešenje isključivo u promeni zakona o udžbenicima. Može i jednostavnije – uveren je Kavčič, koji se u realizaciji svoje zamisli o

Nastavak na strani IV ➔

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ

Краљице Марије 16, 11120 Београд 35

Студијски програм (ОАС/МАС/ДР) - МАШИНСКО ИНЖЕЊЕРСТВО

Студијски модули: Аутоматско управљање, Биомедицинско инжењерство, Бродоградња, Ваздухопловство, Дизајн у машинству, Шинска возила, Заваривање и заварене конструкције, Индустриско инжењерство, Инжењерство биотехничких система, Информационе технологије, Мотори СУС, Моторна возила, Прехрамбено машинство, Производно машинство, Процесна техника и заштита животне средине, Системи наоружања, Термоенергетика, Термотехника, Транспортно инжењерство, конструкције и логистика, Хидроенергетика, Механика.

Нов студијски програм (ОАС) - ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У МАШИНСТВУ

Нов студијски програм (МАС) - Индустрија 4.0

http://www.mas.bg.ac.rs, тел: 011/3302-205, ел. пошта: se_nast@mas.bg.ac.rs

TRŽIŠTE BEZ KONTROLE, REZULTATI LIBERALIZACIJE UPITNI

➔ Nastavak sa strane III

besplatnim udžbenicima za početak obratio Zavodu i otkupljivanjem jednog broja njihovih štampanih udžbenika dobio pravo da ih u pdf formatu objavi na sajtu, kako bi učenici mogli da ih oštampaju za svoje potrebe.

Roditelji u celoj priči „žulja“ što su školske knjige za prosečnu porodicu preskupe i to se najbolje videlo po reakcijama javnosti koja je sa oduševljenjem dočekala ideju Aleksandra Kavčića. Za koju će vreme pokazati da li je uspeła. Jer Kavčić je i sam svestan da je potrebno vreme da bi se školske knjige (čije izdavanje namerava da finansira) uradile i odobrile, pre nego što ih „okači“ na internet. Zato je njegov prvi korak bila saradnja sa Zavodom, čiji je deo udžbenika za treći i sedmi razred u pdf formatu dostupan korisnicima.

Uočljivo je da trenutno nisu objavljene svi udžbenici za sedmi razred poput istorije, geografije i stranih jezika (dostupan je samo engleski). Da li je razlog to što su ova izdanja tražena po školama pa se Zavodu više isplati da ih ponudi na tržištu ili su u toku pregovori o autorskim pravima, videćemo u narednom periodu. Takođe ćemo videti i šta će se na sajtu

Fondacije „Aleks Kavčić“ naći od naslova za četvrti i osmi razred, kada bude objavljen katalog odobrenih udžbenika za te razrede.

Kako je Danas već pisao, narednih meseci sledi odabir udžbenika za iduću školsku godinu za treći, četvrti, sedmi i osmi razred osnovne škole. Udžbenici za četvrti i osmi razred su novi i biraju se na godinu dana pošto se u tim razredima prvi put radi po novom programu nastave i učenja, a udžbenici za treći i sedmi se biraju na četiri godine. Dakle, ko sada „prođe“ imaće obezbeđeno tržište naredne četiri školske godine.

Za sve ostale razrede osnovne škole nema novog odabira, jer je izborni ciklus koji važi četiri godine već počeo da teče,

pa zbog zakonskih ograničenja škole ne mogu da ove godine menjaju odabrane udžbenike za prvi, drugi, peti i šesti razred, taman i da se na internetu pojave besplatna pdf izdanja. Ipak, u Zakonu o udžbenicima postoji odredba da „izuzetno, odluku o promeni udžbenika može doneti nastavničko veće na obrazloženi predlog stručnih veća za oblast predmeta, odnosno stručnog veća za razrednu nastavu, o čemu škola obaveštava Ministarstvo prosvete“. Da li će se to dešavati teško je reći, ali je lopta prebačena na nastavnike koji udžbenike biraju. Roditelji u toj proceduri u stvarnosti nemaju uticaj, iako krovni zakon o obrazovanju propisuje da savet roditelja učestvuje u postupku izbora udžbenika. ▲

Važnost ulaganja u obrazovanje, od 12. do 21. veka

Sveti Sava, prvi srpski arhiepiskop i pisac, oduvek je smatran i za srpskog „prosvetitelja“, zaštitnika školstva, osnivača „srpske škole“.

Istorija kaže da je, putujući po zemlji i prosvetljujući narod, zabeležio da ne može biti moderne i jake Srbije bez ulaganja u obrazovanje. Te misli ostaju tačne i danas, te je zato Evropska unija, u saradnji sa Srbijom već preko dve decenije posvećena ulaganju u obrazovni sistem, a poslednjih godina intenzivno u reformu obrazovanja.

Evropska unija najveći je partner Republike Srbije u modernizaciji sistema obrazovanja. Od 2003. godine, Evropska unija donirala je oko 100 miliona evra za reformu sektora obrazovanja na svim nivoima, sa ciljem jačanja njegove uloge kao temelja društvenog i ekonomskog razvoja. Od predškolskog i osnovnog vaspitanja i obrazovanja, preko srednjeg stručnog i vi-

sokog obrazovanja i obrazovanja odraslih – EU je najvažniji partner Srbije kada je reč o uvođenju novih standarda, razvoju programa nastave i učenja, stručnom usavršavanju nastavnika i finansiranju nove školske opreme.

Srbija je posvećena procesu modernizacije obrazovnog sektora u skladu sa evropskim i svetskim tendencijama. Savremeni proces učenja, baziran na potrebama ekonomije i uvažavanju različitosti, ali i na potrebama učenika – jedan je od prioriteta EU podrške Srbiji. Do sada je više od 40.000 prosvetnih radnika steklo nove veštine i znanja kroz stručne obuke. Modernizovano je 175 srednjih stručnih škola i razvijeni su savremeni nastavni planovi za nove obrazovne profile, u skladu sa potrebama tržišta rada. Revidirani su nastavni programi u preko 40 odsto srednjih stručnih škola.

Predškolska ustanova „Crvenkapa“ Mali Zvornik

Evropska unija ulaže u obrazovnu infrastrukturu i nabavku opreme, bez koje modernizacija obrazovanja ne bi bila moguća. Više od 300 osnovnih i srednjih škola renovirano je, opremljeno i modernizovano sredstvima EU. Brojne predškolske ustanove opremljene su igračkama, nameštajem i nastavnom opre-

mom. Kada je reč o visokom obrazovanju, čak 27 fakulteta i istraživačkih centara opremljeno je modernom opremom. Više desetina hiljada mladih naučnika sada radi uz najsavremeniju nastavnu i istraživačku opremu koja odgovara standardima EU.

Kako bi doprinela do kvalitetno obrazovanje bude

kom izazova pandemije koviida 19. Preko dva miliona evra donirano je za potrebe učenja na daljinu, čime je obezbeđen pristup obrazovanju za svakog učenika. Uz 65 miliona evra Evropske investicione banke (EIB), do kraja ove godine svaka škola u Srbiji imaće stabilnu internet vezu i modernu opremu.

Srbija ima pristup različitim finansijskim mehanizmima Unije. Uz strateško partnerstvo sa EIBom, do sada je u obrazovanje uloženo preko 275 miliona evra kroz dugoročne kredite koji podržavaju izgradnju i rekonstrukciju, modernizaciju i digitalizaciju 160 osnovnih i srednjih škola širom Srbije. Zahvaljujući ulaganju EIB-a u obrazovni sektor u Srbiji, više od 100.000 dece dobilo je pristup IT opremi, čime mogu da steknu veštine koje će im omogućiti da u budućnosti pronađu posao u najkonkurentnijim industrijama.

dostupno svakom detetu, EU omogućila je angažovanje preko 250 novih pedagoških asistenata za rad sa decom kojima je potrebna dodatna pomoć u obrazovanju. Pored toga, preko 1.000 srednjoškolaca romske nacionalne manjine dobilo je stipendije i kvalitetnije uslove za obrazovanje. Evropska unija pomaže to-

Ima li osnova za sumnju da bi rezultati studija u oblasti obrazovanja mogli da se „šteluju“

MEĐUNARODNA ISTRAŽIVANJA „POD KAPOM“ DRŽAVE

loga za brigu da rezultati neće biti pouzdani. Kada stignu rezultati narednih studija, možemo mirno da ih analiziramo znajući da nam daju realističnu sliku i, nadam se, da ih pametno koristimo za unapređivanje obrazovanja. To je načelno, ali od svake zemlje učesnice očekuje se da, osim poštovanja standarda, preduzme i sve druge mere osiguranja pouzdanosti, jer su odstupanja moguća na svim nivoima. Do toga mogu da dovedu, na primer, nepouzdati ili nekompletni podaci, neažurirane baze, kašnjenja... koja mogu da daju efekte na mikro planu (na primer, na nivou škole), ali i da se agregiraju na višim nivoima – kaže Dragica Pavlović Babić, dugogodišnja nacionalna koordinatorka PISA istraživanja u Srbiji. Za poverenje u rezultate, dodaje, važna okolnost je i interesovanje i atmosfere

Poverenje

Branislav Randelović kaže da Zavod ima kapacitete da sprovede istraživanja kakva su TIMSS i PISA, i da u svom okviru ima posebnu organizacionu jedinicu koja se bavi ovim poslovima.

– Za razliku od nekih drugih institucija, Zavod kao državna institucija predstavlja ozbiljan autoritet školama koje se uključuju u istraživanja. Kada se tokom realizacije ukaže potreba za angažovanjem nekih kapaciteta kojima se trenutno ne raspolaže, Zavod angažuje privremeno spoljne saradnike ili uspostavlja saradnju sa odgovarajućim ustanovama ili fakultetima. Na primer, tokom pripreme PIRLS istraživanja, Zavod je privremeno uključio određeni broj stručnjaka jednog od pomenutih instituta – ističe Randelović. Dodaje da se ovakvim načinom realizacije dobija i na ozbiljnosti pristupa škola ovim istraživanjima, jer obrazovne ustanove prepoznaju da iza istraživanja stoji i Ministarstvo prosvete i država, pošto ih sprovodi državni zavod. Kao benefit ovakvog pristupa navodi i to što će se ostadeći sredstva namenjena za međunarodna istraživanja, jer će većinu poslova obavljati službenici Zavoda u okviru svojih redovnih poslova.

ra koja se formira oko studija i njihovih rezultata.

– Svedoci smo da se javnost, širom sveta pa i kod nas, interesuje za rezultate, a prosvetne vlasti obećavaju bolja postignuća i traže „odgovorne“. Setite se samo epizode posle objavljivanja rezultata ciklusa PISA 2015. kada je jedan hrvatski zvaničnik izjavio da su učenici pripadnici manjinskih zajednica najviše doprineli rezultatima nižim od očekivanih. Nije bez razloga praksa koja se primenjuje u većini zemalja da se ove i ovakve istraživačke studije poveravaju autonomnim institucijama koje, po definiciji, imaju veću otpornost na različite vrste pritiska, direktnih i indirektnih – navodi Pavlović Babić.

Nije cilj da dobijemo lažne podatke samo da bismo bili bolje plasirani na svetskoj listi: Branislav Randelović

Ona misli da je praksa diversifikacije istraživačkih aktivnosti u proceni obrazovnih postignuća koju smo imali bila jako dobra, pametna i dalekovidna. Time se prevashodno umnožavaju i izgrađuju istraživački i analitički kapaciteti u zemlji, ali i demonstrira dobra praksa decentralizacije aktivnosti, što je posebno važno u jednom obrazovnom sistemu koji je, kao naš, visoko centralizovan, ističe Pavlović Babić.

– Prema našim saznanjima na primeru TIMSS istraživanja u okviru Instituta za pedagoška istraživanja, nikad se nisu dogodile bilo kakve malverzacije. Čak se

ne mogu birati odeljenja i učenici koji će da učestvuju u istraživanju, to ne čini škola ni druge institucije, već specijalizovani softver kojem imaju pristup nacionalni koordinator i data menadžer, a svako odeljenje ima i dobre, prosečne i loše učenike. Svaka vrsta malverzacija u IEA studijama (TIMSS, PIRLS, LANA, ICCS) svedena je na minimum i ne može bitno uticati na konačan rezultat. Ovo je obezbeđeno kroz veoma stroge procedure i kontrole na međunarodnom nivou. Zato možemo da tvrdimo da svaka zemlja dobija validne i korisne podatke o svom obrazovnom sistemu – ističe Ivana Đerić, nacionalna koordinatorka TIMSS 2019 istraživanja, sa Instituta za pedagoška istraživanja.

Na pitanje da li je moguće izbegavanje „loših“ škola pri formiranju uzorka, ona kaže da je eventualna zamena škola koje su odabrane u uzorku strogo kontrolisana i potrebno je jako opravdanje za takav postupak.

– Dodatno zamena velikog broja škola utiče direktno na ocenu reprezentativnosti uzorka. U slučaju da se zemlja odluči za određene zamenske škole u više od 10 odsto slučajeva, u internacionalnom izveštaju će se rezultati za tu zemlju tretirati kao nereprezentativni za populaciju. Čak i da vam padne na pamet ideja da ustupite „ograničen“ spisak škola, toliko baza podataka je dostupno javno na domaći i inostranim obrazovno-naučnim i stručnim portalima koji vrlo transparentno iznose podatke o obrazovnim sistemima i školama. Promena škole ne bi značajno mogla da utiče na konačne skorove, a na taj način bi se rizikovalo da se dobije oznaka u internacionalnom izveštaju da uzorak nije reprezentativan, čime bismo doveli u pitanje celo istraživanje. Što se tiče „fingiranja“ podataka, istraživačka etika nalaže odgovorno i eksperimentalno ponašanje svakog naučnika i istraživača – navodi Đerić.

Branislav Randelović, direktor Zavoda za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, objašnjava da uzorke za svako od međunarodnih testiranja koja se realizuju u saradnji sa Međunarodnom asocijacijom za evaluacije u obrazovanju IEA (a to su PIRLS, TIMSS, ICCS i ICILS) bira i selektuje IEA, koristeći identičan postupak i algoritam koji se primenjuje u svim zemljama učesnicama. Uzorak za PISA istraživanje pripremaju organi OECD.

– Ni Zavod, niti država Srbija, ni na koji način ne mogu da utiču na uzorak škola koje će biti uključene u ova testiranja. Kompletanu bazu škola iz Srbije nacionalni tim dostavlja internacionalnim partnerima koji po principu trostruke

Nastavak na strani VI ➔

Креативни центар

Посетите наш сајт **www.kreativnicentar.rs**
и прелистајте уџбенике за **4. и 8. разред** основне школе
одобрене по новом Програму наставе и учења

MEĐUNARODNA
ISTRAŽIVANJA
„POD KAPOM“
DRŽAVE

→ Nastavak sa strane V

stratifikacije uzorkuju škole koje će se naći u istraživanju. Dalje su uslovi za izostavljanje bilo kog učenika iz istraživanja strogo propisani i tu niko od nas nema instrumente, niti mogućnost da bilo šta "namesti". S druge strane, nema ni razloga za to. Cilj učešća Srbije u istraživanjima nije da dobijemo lažne podatke samo da bismo bili bolje plasirani na svetskoj

skali, već da dobijemo realne i prave rezultate koji bi nam pomogli u daljim koracima ka poboljšanju kvaliteta našeg obrazovanja – poručuje Randelović.

U narednom periodu Zavod će pripremiti i realizovati više važnih međunarodnih istraživanja u obrazovanju.

Početkom marta nas očekuje istraživanje čitalačke pismenosti desetogodišnjaka (4. razred) PIRLS 2021, u kome će učestvovati preko 5.000 učenika, iz skoro 240 odeljenja, u 170 škola širom Srbije. Krajem marta i u aprilu biće probno istraživanje PISA 2022, koje je pomereno za godinu dana zbog situacije sa kovidom 19 u celom svetu. Probna PISA realizovaće se na uzorku od oko 2.000 učenika prvih razreda iz 43 srednje škole – objašnjava Danijela Đukić, rukovoditeljka Centra za međunarodna istraživanja u Zavodu.

U drugoj polovini godine počinju pripreme za istraživanje poznavanja gra-

danskih obaveza i aktivnog učešća u društvu pod nazivom ICCS 2022. U njemu učestvuju daci osmog razreda. Probno istraživanje je bilo krajem prošle godine u 32 škole. Preostala dva istraživanja koja će pripremati Zavod su ICILS 2023 (Međunarodno istraživanje informatičke pismenosti kod petnaestogodišnjaka) i TIMSS 2023 (istraživanje u oblasti matematike i prirodnih nauke za desetogodišnjake), a očekuju nas u 2022. (probna testiranja) i 2023. (glavna testiranja).

Tek nakon zaokruživanja kompletnog ciklusa svih ovih istraživanja imaćemo pravu sliku stanja našeg obrazovnog sistema, koja ne mora da bude baš onakva kakva nam deluje nakon prikaza rezultata samo jedne od ovih studija. Naravno, sve ovo će se realizovati samo ukoliko nam epidemiološka situacija dozvoli da sprovedemo planirane aktivnosti – ističe Đukić.

Milan Stančić, vanredni profesor na Odeljenju za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu

RAZGOVOR

Knjiga „Lice i naličje pravednosti u ocenjivanju“ može se besplatno preduzeti na adresi <http://zbornica.online/>

Neretko se ocene poklanjaju i zbog popustljivosti prema učenicima, a katkad nastavnici poklone ocene ne samo učenicima za koje se „urgira“ već i ostalim učenicima, kako bi bili pravedni

Ne treba se zavaravati da ocenjivanje može biti potpuno objektivno. Čak i kada se ocenjuje uz pomoć testova, koji su tobož objektivni, nastavnik je zapravo merni instrument, a ne test, jer je nastavnik test sastavio ili odabrao, te time odredio šta će biti vrednovano. Ipak, opasno bi bilo shvatiti ovo odustajanje od objektivnosti kao umanjivanje značaja i vrednosti ocenjivanja. Zapravo nas ono vraća na suštinsko pitanje: čemu onda ocenjivanje – kaže za Danas Milan Stančić, vanredni profesor na Odeljenju za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, autor knjige „Lica i naličja pravednosti u ocenjivanju“.

■ **Praksa pokazuje da su u uslovima onlajn nastave i trenutnog načina rada ocene više nego inače. Insistiranje na objektivnom ocenjivanju u situaciji kada su se mnogi učenici i njihove porodice suočili sa virusom korona se čini suvišnim, a s druge strane, nastavnici moraju da daju ocene. Kako pomiriti te dve stvari a da ocenjivanje ima smisla?**

– U aktuelnim uslovima naročito je važno imati u vidu i kvalitet nastave koja je obezbeđena učenicima, resurse za rad i učenje koje su učenici imali na raspolaganju kod kuće, kao i situaciju u porodici. Nasuprot ustaljenoj orijentaciji na merenje ishoda i na pisane provere znanja, Ministarstvo prosvete je u uputstvima u vezi sa ocenjivanjem učenika u ovim izmenjenim uslovima naglasak stavljalo na praćenje rada učenika uz pomoć različitih aktivnosti. Međutim, ne možemo očekivati da se čitav pristup ocenjivanju promeni preko noći. Nastavnicima je bilo potrebno dosta vremena da se prilagode na nove okolnosti, a i sama uputstva su se vremenom umnožavala. Moguće je

Reforme i efekti

■ **Svedoci smo brojnih reformi u obrazovanju, ali se po pitanju ocenjivanja praksa nije promenila, a svi se slažemo da je ocenjivanje jedan od velikih problema našeg obrazovnog sistema. Zašto nema volje da se taj problem reši?**

– Ocenjivanje je, ne samo kod nas, element sistema obrazovanja koji se najsporije menja. Ujedno to je i deo sistema koji nosi veliki potencijal jer se često sve drugo u obrazovanju organizuje u odnosu na to šta će se na kraju ocenjivati i meriti. Ne bi bilo fer reći da su dosadašnje reforme zaobilazile probleme u domenu ocenjivanja. Zapravo je dosta sistemskih promena bilo usmereno upravo na ocenjivanje, na primer definisanje standarda postignuća učenika, uvođenje opisnog ocenjivanja, jačanje formativnog ocenjivanja.

■ **Ali u praksi se rezultati reforme ne vide.**

– Razloge za nedovoljno vidljive efekte tih promena možemo tražiti u njihovoj neusklađenosti sa ostalom sistemom, odnosno u tome što promene u jednom delu sistema nisu pratile promene u drugim segmentima. Na to bih dodao i neadekvatan način na koji su pojedini koncepti iz domena ocenjivanja bili predstavljeni nastavnicima kroz zakone, pravilnike i uputstva. Na primer, broj ocena koje učenik treba da ima u svakom polugodištu se opravdava potrebom da se prati rad učenika i da ocenjivanje bude formativno, iako je jasno da se ovde misli na ocene koje se unose u dnevnik, odnosno ocene koje su dobijene sumativnim ocenjivanjem. Zato ne čudi što veliki broj nastavnika tumači da su praktikovali formativno ocenjivanje onda kada daju četiri kontrolna u toku polugodišta i na osnovu njih upišu četiri ocene u dnevnik, a to ipak nije formativno ocenjivanje. Ukratko – nastavnici su fokusirani na to da obezbede zahtevani broj ocena, a ne da prate rad učenika. Na kraju, te učenike sačekava završni ispit koji meri isključivo znanja i jasno im šalje poruku da je to ono što je važno, a ne trud, zalaganje, saradnički rad, samostalnost, odgovornost, itd., iako su i to proklamovani kriterijumi ocenjivanja.

NE MOŽEMO OČEKIVATI
PRAVEDNO OCENJIVANJE
U DRUŠTVU KOJE TO NIJE

Pristup ocenjivanju ne može se promeniti preko noći: Milan Stančić

da su mnogi nastavnici, polazeći od toga kako je izgledao čitav proces i u kakvim okolnostima se radilo, smatrali da će time što će biti blaži u ocenjivanju biti i pravedniji. Ako su uz to organizovali ocenjivanje tako da su učenici mogli da vide čime su ovladali i na čemu treba još da rade, onda je ono i te kako imalo smisla.

■ **Godinama smo svedoci činjenice da se ocene poklanjaju i da ne odražavaju znanje koje daci pokazuju na završnom i prijemnom ispitu. I sami nastavnici su protiv toga, ali u tome učestvuju.**

– U okviru istraživanja koje sam realizovao nastavnici su dosta otvoreno govorili o problemu poklanjanja ocena kao o jednoj od ključnih prepreka ka pravednijem ocenjivanju. Ovaj problem, koji ima status „javne tajne“, dosta je kompleksan jer uključuje različite aktere i interese. Različiti su i razlozi zbog kojih nastavnici, uslovno rečeno, pristaju da učestvuju u takvoj praksi. Nastavnici navode da često ne uspevaju da pronađu način da se zaštite od pritisaka koji dolaze od roditelja, direkto-

ra, stručnih saradnika, kolega... Ponekad je u to uključen i strah od mogućih posledica, a nekada se nastavnici rukovode politikom nezameranja kako bi izbegli neprijatnosti. Neretko se ocene poklanjaju i zbog popustljivosti prema učenicima, a katkad nastavnici poklone ocene ne samo učenicima za koje se „urgira“ već i ostalim učenicima, kako bi bili pravedni.

■ **Zašto se sa takvom praksom ne prekine?**

– Više je razloga zašto ovaj fenomen uporno opstaje. Najpre, jasno je da se takva praksa ne sankcioniše, a istovremeno pojedine zakonske odredbe olakšavaju zloupotrebe. Procedura prema kojoj nastavnik samo predlaže završnu ocenu, a odeljenjsko veće je usvaja ili pak menja, bez potrebe da nastavnik da saglasnost za novi predlog ocene, „otvorena je kapija“ za urgencije.

zovanju. Zbog toga su i nastavnici u istraživanju kao promene koje su potrebne da bi se rešio problem poklanjanja ocena prepoznali zakonsku zaštitu od ovakvih pritisaka i obezbeđivanje veće autonomije. Ja bih na to dodao i potrebu da se razvije šira društvena svest da takve prakse nisu dopuštene i da se razbije „kultura ćutanja“ u školama. Za tako nešto je, pored svesti nastavnika da poklanjanje ocena unižava njihovu profesiju, potrebna i svest o tome da samo ujedineni mogu da pruže otpor i da im je neophodno obezbediti adekvatno obrazovanje i stručnu podršku. To ne isključuje potrebu da se oblast ocenjivanja zakonski uredi, ali je jasno da aktuelna rešenja, koja su usmerena na to da se sva važna pitanja ocenjivanja unapred uniformno definišu, ne daju željene efekte. Na kraju, ne možemo očekivati pravedno ocenjivanje unutar obrazovanja i društva koje nije pravedno. Nepravedno bi bilo podrazumevati da je pravednost ocenjivanja isključivo u rukama nastavnika.

■ **U Vašoj knjizi koja se bavi pravednošću u ocenjivanju nastavnici smatraju da se ona prevashodno postiže jednakim kriterijumom ocenjivanja. Ako, međutim, u izveštaju u realizaciji završnog ispita godinama unazad čitamo da se kriterijumi ocenjivanja razlikuju i među školama i među nastavnicima u istoj školi, da li je problem u Pravilniku o ocenjivanju i načinu na koji su ti kriterijumi opisani?**

– Mislim da je pogrešno koristiti rezultate završnog ispita kao ultimativnu meru objektivnosti i pravednosti ocenjivanja. Završni ispit i školsko ocenjivanje se razlikuju po mnogo čemu i nisu uporedivi. Završni ispit je jednokratno testiranje na kraju školovanja i usmeren je isključivo na merenje znanja (ostvarenosti ishoda), dok se školsko ocenjivanje realizuje tokom čitavog procesa školovanja, uključuje različite načine ocenjivanja, a u ocene su, pored ishoda, uključeni i drugi aspekti rada učenika. Dakle, ta poređenja treba uzeti vrlo sa rezervom. Naravno, ne bih mogao da tvrdim ni da su kriterijumi ocenjivanja ujednačeni između nastavnika. Vrlo je verovatno da nisu, a to su navodili i sami nastavnici koji su učestvovali u istraživanju. Razloge za to možemo, između ostalog, tražiti i u tome što su odredbe pravilnika nedovoljno jasne nastavnicima ili ih oni prosto razumeju na različite načine. Prema mom mišljenju, iako obuhvataju različite aspekte rada učenika, kriterijumi su definisani tako da je zaista teško razumeti kako je zamišljeno da se oni koriste u konkretnoj praksi. Moje gledište je da bi, kao vid minimalnog ujednačavanja, trebalo dati opšte smernice za definisanje kriterijuma ocenjivanja, a da kriterijume ipak treba da definišu sami nastavnici zajedno sa svojim učenicima.

■ **Da li je ocenjivanje u našim školama pravedno ili ne?**

– Slika definitivno nije crno-bela. Podaci do kojih sam došao pokazuju da nastavnici različito razumeju pravednost u ocenjivanju, različito pristupaju ocenjivanju, ali i da različito vide u kojoj meri je ocenjivanje u praksi pravedno. Ima dosta prostora za poboljšanje, što i nastavnici prepoznaju, s tim da se viđenje pravca željene promene razlikuje – neki smatraju da je potrebno još preciznije zakonski urediti ocenjivanje i uvesti kontrolu ocenjivanja koje obavljaju nastavnici, dok se drugi zalažu za veću autonomiju nastavnika u ocenjivanju. Moje gledište je blisko ovoj drugoj grupi, te bih istakao da, ako želimo da ocenjivanje bude pravedno, moramo da osiguramo da se ono prepozna kao deo profesionalnog delovanja nastavnika, što znači da nastavnici treba da odlučuju o ocenjivanju, ali i da budu kompetentni da to čine, što podrazumeva i da im je neophodno obezbediti adekvatno obrazovanje i stručnu podršku. To ne isključuje potrebu da se oblast ocenjivanja zakonski uredi, ali je jasno da aktuelna rešenja, koja su usmerena na to da se sva važna pitanja ocenjivanja unapred uniformno definišu, ne daju željene efekte. Na kraju, ne možemo očekivati pravedno ocenjivanje unutar obrazovanja i društva koje nije pravedno. Nepravedno bi bilo podrazumevati da je pravednost ocenjivanja isključivo u rukama nastavnika.

Екњижара
www.eknjizara.rs

Еучионица
www.eucionica.rs

**ШТАМПАНИ И ДИГИТАЛНИ
УЏБЕНИЦИ ЗА 4. И 8. РАЗРЕД**

ПРЕЛИСТАЈТЕ НОВА ИЗДАЊА НА www.klett.rs

**Свим
наставницима и ђацима
честитамо
школску славу!**

Klett

**ВУЛКАН
ЗНАЊЕ**
ЗА НАЈБОЉЕ ОБРАЗОВАЊЕ

Жељујући успомену на Светог Саву,
првог српског просветитеља,
свим ученицима, наставницима,
директорима и запосленима у просвети
честитамо школску славу!

Жељимо вам пуно успеха у даљем раду!

www.vulkanznanje.rs

DVE DECENIJE GRAĐANSKOG VASPITANJA U SRBIJI

STIDLJIVI POMACI
KA DEMOKRATIZACIJI
ŠKOLE I DRUŠTVA

Pune dve decenije građansko vaspitanje postoji kao nastavni predmet u školama u Srbiji, ali ga i danas prate slični problemi. Svih tih godina neraskidivo je vezan za versku nastavu kao njena alternativa – učenici biraju ili jedan ili drugi predmet. Tokom vremena se odnos dela javnosti prema ovim predmetima promenio, pa to više nije isključivo izbor između „konzervativne“ i „moderne“ Srbije, već često opredeljivanje za manje zahtevnog ili zanimljivijeg nastavnika jer je činjenica da se zbog statusa koji imaju građansko vaspitanje i verska nastava ne smatraju „ozbiljnim“ predmetima.

Građansko vaspitanje (GV) je uvedeno školske 2001/2002. godine u prve razrede osnovnih i srednjih škola kao fakultativan predmet, što je značilo da su učenici mogli da izaberu građansko vaspitanje, veronauku (koja je isto uvedena tada), oba ili nijedan od tih predmeta. Pet godina kasnije je doneta odluka da se ovi predmeti uvedu u sve razrede osnovnih i srednjih škola, kao obavezni izborni. To je značilo da učenici moraju da se odluče za jedan od ova dva predmeta.

Melita Randelović, predsednica Nacionalne asocijacije nastavnika/ca građanskog vaspitanja i saradnika/ca (NAGVIS), kaže za *Danas* da je hendikep građanskog vaspitanja to što je samo nakon godinu dana od uvođenja stavljen u poziciju da učenici biraju jedan od dva obavezna izborna predmeta. Na taj način su veštački konfrontirani i predmeti, i nastavnici, i učenici... Randelović napominje da je prva godina realizacije GV kao fakultativ-

nog predmeta pokazala da su učenici zainteresovani da prate oba predmeta.

– Pravilo po kome učenici moraju da biraju između građanskog vaspitanja i verske nastave samo podstiče rivalitet između dva predmeta, koji bi zapravo trebalo da budu komplementarni, s obzirom na to da svi izborni programi treba da doprinesu ostvarivanju ciljeva obrazovanja kao što su razvijanje pozitivnih ljudskih vrednosti, nenasilnog ponašanja, poštovanja ljudskih prava, rešavanja problema, samostalnog do-

svatna podrška. Slaže se sa našom ocenom da su mnogi problemi koji su postojali kada je predmet uveden 2001. godine, aktuelni i danas.

– Nastavnicima nedostaju nastavni materijali, većina nije prošla kroz stručne obuke kako bi unapredili svoje kompetencije, koje su često nezadovoljavajuće, s obzirom na to da u Srbiji ne postoji sistem inicijalnog obrazovanja za profesore građanskog vaspitanja na fakultetima. S druge strane, učenici uglavnom nisu motivisani jer se radi o izbornom programu, koji uglavnom vide kao nebitan, ne ocenjuje se numerički i ne utiče na konačan uspeh. Na taj način šalje se poruka da građansko vaspitanje nije ravnopravno sa ostalim predmetima i samim tim nije dovoljno važno – ističe Nikić.

NEPOVOLJAN
STATUS PREDMETA

Melita Randelović smatra da je nepovoljnoj poziciji predmeta doprinela opšta neinformisanost javnosti, uključujući i prosvetnu, o tome šta su sadržaj programa i ciljevi građanskog vaspitanja.

– Kada pogledamo ciljeve i ishode predmeta, vidi se da su predviđeni sadržaji i aktivnosti koji u velikoj meri vode ka stvaranju bezbedne, inkluzivne školske sredine koja je otvorena za različitosti. Naglasak je na aktivnom uključivanju mladih u život škole, zajednice sa idejom da budu odgovorni, aktivni građani, nosioci promena u zajednici. Škola se menjala za proteklih 20 godina. Vidljive su promene. Da li je i koliko građansko vaspitanje doprinelo procesima demokratizacije škole i društva nema tačnih podataka. Činjenica je da postoje nastavnici koji veoma kvalitetno i posvećeno realizuju nastavu i na taj način zajedno sa učenicima čine značajne korake u procesu demokratizacije škole i društva, tako što stvaraju sredinu u kojoj postoji dijalog, međusobno uvažavanje, razumevanje. Da bi ovaj proces bio brži i efikasnije neophodno

je da svi učenici budu obuhvaćeni nastavom GV u nekom segmentu svog školovanja – smatra Randelović.

Prema njenim rečima, veliki problem predstavlja činjenica da je zbog statusa predmeta značajan broj motivisanih i obučanih nastavnika izašao iz nastave prvom

stavnih programa i kompetencije nastavnika koji predaju ovaj predmet.

Uprkos preporukama u svim dosadašnjim istraživanjima, programi građanskog vaspitanja nisu menjani od uvođenja predmeta do 2018, kada je počela opšta reforma programa nastave i učenja za osnovnu školu i gimnaziju.

Ksenija Nikić reformu ocenjuje kao „korak u dobrom smeru“, objašnjavajući da su novi programi fokusirani na ishode, a da se glavna promena ogleda u savremenijim metodama rada sa učenicima, koji podrazumevaju istraživačke aktivnosti i osmišljavanje projekata. Uloga nastavnika je da usmerava dake kroz ovaj proces, dok je njima ostavljena velika sloboda u ostvarivanju ishoda učenja.

– Međutim nedostatak specijalizovanih obuka za nastavnike i dalje predstavlja značajan problem, a sa reformom programa, potrebe za profesionalnim usavršavanjem sve su veće. Upravo je iz tog razloga jedan od glavnih fokusa u našem radu pružanje podrške nastavnicima, kroz organizovanje različitih obuka, sa ciljem da im pomognu u kreiranju kvalitetnih časova, da razviju učenika znanja i veštine i njihovo razumevanje fenomena savremenog društva. Kvalitetni programi ne znače mnogo ukoliko nemamo dovoljno obučanih i kompetentnih nastavnika da te programe realizuju. Zbog toga edukacija nastavničkog kadra, kao i standardizacija kompetencija, odnosno definisanje minimalnog stepena obuka i znanja za nastavnike GV moraju biti prioriteti u narednom periodu – smatra naša sagovornica.

Obavezno za sve

Na pitanje da li je nužno da se građansko vaspitanje izučava 12 godina, Ksenija Nikić kaže da je potrebno pronaći i uvesti model u okviru koga će ga svi učenici imati kao obavezan predmet u određenim razredima tokom osnovnog i srednjeg obrazovanja.

– Ovakvi modeli se primenjuju u drugim zemljama u Evropi, i ne postoji razlog zašto to ne bi moglo da funkcioniše u našem obrazovnom sistemu. To bi u praksi, na primer, značilo da učenici GV imaju kao obavezan predmet u završnim razredima osnovne i srednje škole. Na taj način bi se osiguralo da će svi učenici, bez izuzetaka, imati priliku da usvoje demokratske vrednosti i formiraju stavove koje se tiču aktivnog i odgovornog učešća u građanskom društvu. Sada imamo situaciju u kojoj veliki broj mladih prođe kroz čitavo školovanje, a da se ne susretnu sa temama kao što su ljudska prava, poštovanje različitosti, nenasilno rešavanje sukoba itd. Još jedna mogućnost je integracija sadržaja koji se izučava u okviru GV u druge predmete. To bi značilo uvođenje građanskog obrazovanja kao obavezne kroskurikularne oblasti – ističe Ksenija Nikić.

Na pitanje da li je uvođenje ovog predmeta imalo efekte i koje, podseća da je prvo istraživanje Građanskih inicijativa urađeno 2009, a druga studija 2019. godine.

– To istraživanje je komparativne prirode, što znači da su upoređeni novi podaci sa prvobitnim rezultatima učenika srednjih škola koji pohađaju nastavu građanskog vaspitanja, sa razlikom od skoro čitave jedne generacije kasnije. Radi dobijanja boljeg uvida i kompletnijih zaključaka o efektima predmeta, autori istraživanja sprovedli su i treću studiju sa učenicima srednjih škola koji pohađaju versku nastavu. Dublji i potpuniji zaključci o efektima građanskog vaspitanja nisu mogli da se izvedu bez kompa-

racije sa rezultatima učenika koji nisu odabrali ovaj predmet tokom svog školovanja – ističe Nikić.

U celini, rezultati istraživanja ukazuju na određen napredak pošto su učenici testirani 2019. godine postigli bolje rezultate u odnosu na rezultate učenika iz 2009. Pozitivno je i to što većina ispitanih učenika procenjuje da je u okviru predmeta GV saznala i naučila puno o temama kao što su demokratija i demokratske vrednosti, ljudska prava, odgovornosti u školi, kao i da su razvili veštine saradnje, kritičkog razmišljanja i argumentovanog zastupanja stavova.

Da li je i koliko građansko vaspitanje doprinelo procesima demokratizacije škole i društva nema tačnih podataka

STARI PROBLEMI

– Dakle efekti, iako ne veliki, postoje. Kako bi bili vidljiviji, neophodno je da se nastava GV unapredi u smislu odgovora na već pomenute probleme koji su prepoznati i analizirani u svim našim istraživanjima, a to su nedostatak nastavnih materijala i literature, bolja korelacija sadržaja sa kurikulumima srodnih predmeta, pro-

blematičan i neizvestan status predmeta, mali fond časova, nedostatak mogućnosti za profesionalno usavršavanje nastavnika, velika fluktacija nastavničkog kadra i generalna neinformisanost o značaju ovog predmeta. Logično je da jedan izborni predmet, koji se ne ocenjuje i održava jednom nedeljno, neće imati veliki uticaj na nivo građanske svesti kod učenika. Imajući u vidu sve navedeno, ne može se očekivati da ovako koncipirana nastava ostvari svoj pun potencijal. Neophodno je da obrazovni sistem prepozna i počne da se odnosi prema građanskom vaspitanju kao bitnom predmetu, koji ima važnu ulogu u obrazovanju mladih, da bi bili spremni na aktivno učešće u demokratskom društvu, uz poštovanje različitosti i ljudskih prava. To i jeste suština nastave GV u celom svetu – naglašava Nikić.

Rezultati pomenute treće studije u kojoj su upoređeni rezultati učenika koji pohađaju građansko vaspitanje sa onima ko-

Nastavak na strani X ➔

Budući studenti,

Visoka škola socijalnog rada u Beogradu je obrazovna ustanova sa četiri akreditovana i veoma atraktivna studijska programa – **Psihologija, Socijalni rad, Logopedija i Okupaciona terapija**. Na osnovnim akademskim (240 ESPB) i master studijama (60 ESPB), školuju se budući psiholozi, socijalni radnici, logopedi i okupacioni terapeuti za kojima postoji velika tražnja na tržištu rada u Srbiji i inostranstvu. Potrebe za ovim profilom kadrova postoje u ustanovama socijalne zaštite, predškolskim i školskim ustanovama, privredi, društvenim delatnostima, javnoj upravi, zdravstvenim ustanovama i nevladinim organizacijama. U savremenim uslovima, ova zanimanja su potrebna velikom broju građana, pogotovo najmlađoj i najstarijoj populaciji.

Visoka škola vrši upis na prvu godinu studija, kao i prelazak sa studija na drugim fakultetima. Upisna kvota na prvoj godini akademskih studija školske 2021/22 je 150 studenata, a na master programima je 75 studenata (po 25 na svakom smeru). Plaćanje školarine može se izvršiti u 9 mesečnih rata. Posebna pogodnost je što za plaćanje studenti mogu koristiti i studentske kredite na 12 meseci, bez kamate i bilo kojih drugih bankarskih troškova, na osnovu ugovora koji Visoka škola socijalnog rada ima sa Komercijalnom bankom.

Osim osnovnih akademskih i master studija, Visoka škola socijalnog rada sprovodi i Kratke programe radi stručnog osposobljavanja za uključivanje u radni proces. **Kratki programi (30 ESPB)** akreditovani od strane Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje namenjeni su sticanju užih i funkcionalno povezanih znanja u sledećim oblastima: Negovatelj za stara i bolesna lica, Procena i tretman senzorne integracije, Podsticanje razvoja predveština pisanja i čitanja – Prevencija disleksije, Aktivnosti svakodnevnog života osoba sa invaliditetom, Kognitivna rehabilitaciona terapija, Savetovanje porodice i Procena i tretman aktivnosti svakodnevnog života.

Visoka škola se nalazi u samom centru Beograda, na adresi Terazije br. 34. Zainteresovani studenti dobrodošli su svakog radnog dana od 9 do 15 sati, a mogu i pozvati na kontakt broj telefona 011/4040 838, poslati upit na imejl kontakt@asp.edu.rs, ili se informisati na sajtu www.asp.edu.rs

**DOSTAVLJAMO
ČINJENICE
SVAKOG DANA.**

PRETPLATI SE I ČITAJ **Danas**

Klub čitalaca **Danasa**
klub.danas.rs

➔ *Nastavak sa strane IX*

ji idu na versku nastavu nisu zadovoljavajući, iako su daci koji idu na građansko bili nešto bolji u pogledu znanja, stavova i obrazaca participacije.

– Na osnovu podataka sa testa znanja može se zaključiti da učenici u proseku imaju manje od 50 odsto tačnih odgovora. Kada je reč o stavovima i demokratskim vrednostima učenika, rezultati ukazuju da učenici iz obe grupe uglavnom nisu zainteresovani za politička zbivanja, iako učenici koji pohađaju GV, ocenjuju svoj nivo informisanosti znatno višim. Rezultati ukazuju i na generalno nizak nivo participacije, ali su učenici koji pohađaju građansko nešto aktivniji u različitim oblicima društvene participacije. Dakle, razlike u vezi sa znanjima, vrednostima i stavovima postoje u korist učenika koji pohađaju GV, ali posmatrajući celokupnu sliku postoje neki generalni i zajednički trendovi. Neophodno je napomenuti i ograničenja istraživanja, prvenstveno u smislu toga da ne možemo znati da li su ove razlike posledica nastave GV ili afiniteta i stavova učenika i njihovih roditelja, koji su možda i uticali da se oni odluču da pohađaju nastavu ovog predmeta. Međutim, da bismo mogli dublje da razumemo efekte nastave GV potrebno je da se uradi analiza koja će uporediti rezultate učenika na početku slušanja predmeta i posle određenog perioda, kako bi se utvrdile razlike. To bi trebalo da bude predmet nekih budućih studija – kaže Ksenija Nikić.

Eleonora Vlahović iz Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja o novim programima građanskog vaspitanja

UZ TEORIJU I PRIMENA NAUČENOG

Programi građanskog vaspitanja nisu menjani od uvođenja predmeta do 2018, kada je počela opšta reforma programa nastave i učenja za osnovnu školu i gimnaziju. Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (ZUOV) je sa većim brojem stručnjaka i praktičara pripremio 12 novih programa za građansko vaspitanje koji su sukcesivno uvođeni, a u septembru 2021. godine svi razredi u osnovnoj školi i gimnaziji radiće po njima. Pripremljeni programi su u skladu sa zakonom, orijentisani na ishode i razvoj kompetencija. U odnosu na prethodne programe, oni donose promene kako u pogledu sadržaja, tako i načina rada, posebno u gimnaziji, kaže za Danas Eleonora Vlahović, savetnica za građansko vaspitanje u ZUOV-u.

Ona pojašnjava da su tema u programima građanskog vaspitanja za osnovnu

školu raznovrsne, u skladu sa shvatanjem da građanska svest treba da prožima sve segmente života. Sadržaji su organizovani u četiri celine: ljudska prava; demokratsko društvo; procesi u savremenom svetu i građanski aktivizam. U okviru njih učeni- ci koji izaberu ovaj izborni program će ko- rišćenjem različitih oblika rada (prezenta- cije, diskusije, debate, studije slučaja, ra- dionice, igranje uloga...) imati priliku da se, u zavisnosti od razreda, upoznaju sa problematikom kao što su na primer pra- va i funkcionisanje zajednice, prava i od- govornosti, zajednica kulturno različitih grupa, stereotipi, predrasude, diskrimina- cija, sukobi i nasilje (različite vrste - vršnjačko, virtuelno, rodno...), rodna per- spektiva, mediji, prava potrošača, pravo na zdravu životnu sredinu, solidarnost i volontiranje, bezbednost učenika, vršnjački pritisk, konfrontiranje, zaštita privat-

Nastavnici kao partneri đacima

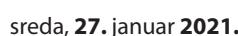
- Uspeshnih programa u velikoj mjeri zavisi i od toga koliko nastavnici daju vrednoti gradskoškološkog vaspitanja i koliko veruju u aktivne načine rada sa učenicima. A što se tiče samih sadržaja, nije neophodno da budu eksperti, dovoljno je da se pripreme uz pomoć priručnika i da vladaju aktivnim metodama učenja. Važno je da budu partneri svojih učenika u procesu saznavanja brojnih tema koje čine odgovoran život u demokratskom društvu i da sopsstvenim ponašanjem demontiraju vrednosti društva u kome smo svi različiti, a svi imamo jednaka prava – smatra Eleonora Vlahović.

nosti, dostupnost informacija od javnog značaja i mnogim drugim.

- Programi su pripremljeni tako da se ključni sadržaji više puta u toku osnovne škole obrađuju, primjereno uzrastu učenika. Takav pristup se naziva model spiralnog kurikula koji uvažava učeničko-vanskološko iskustvo i proces sazrevanja, odnosno mogućnost da se i sa sasvim mladim dječacima mogu osmisliti aktivnosti kojima se obrađuju teme važne za demokratsko funkcionisanje društva. Na primer, već na uzrastu od devet godina (treći razred) nastavnik treba da osmisli kako će sa učenicima raditi na temu osjetljive društvene grupe – kaže Vlahović.

Novina za osnovnu školu je i to što programi predviđaju da se aktivnosti u svakom razredu završavaju nekim vidom akcije, odnosno primene naučenog.

- U savremenoj pedagogiji rad na projektima je posebno poželjan jer doprinosi razvoju većeg broja vrednih veština kao što su uočavanje problema, saradnja, donošenje odluka. Te akcije mogu biti vrlo različite, od sasvim malih na nivou odeljenja, preko pra-

Učenje za odgovoran život u demokratskom društvu: Eleonora Vlahović

vljenja mini-istraživanja, demonstracije rada Narodne skupštine ili snimanja kratkog filma mobilnim telefonom o vrednostima demokratskog društva – ističe Vlahović.

Novina u programima za osnovnu školu jeste i to što se aktivnosti u svakom razredu završavaju nekim vidom akcije, odnosno primene naučenog

 Programi za gimnazije predviđaju da se u svakom razredu učenici istraživački i projektno bave pitanjima u okviru dve tematske celine

Programi predviđaju da se u svakom razredu učenici istraživački i projektno bave pitanjima u okviru dve tematske celine. Ponuđene teme po razredima su: Bezbed-

nost i Globalizacija (prvi razred), Svi različiti, a svi jednaki i Mediji za građane, građani za medije (drugi razred), Ljudska prava, građani i demokratija i Mir i pretnje miru (treći razred), Ekonomska i socijalna prava i Održivi razvoj (četvrti razred).

Glavna novina ovih programa je što su osim polustrukturalnih, interdisciplinarnih, i kao što je već navedeno, istraživačkih i projektnih. Učeniciima se pruža sloboda da uz pomoć nastavnika, a prema spostvenim interesovanjima, kreiraju aktivnosti unutar okvira koji je dat vodeći računa o ishoduima koje treba ostvariti i kompetencijama koje treba razviti. To podrazumeva da će svakako grupa učenika na drugaciji način istu temu skupu celinu obrađivati, ali da će svi nastupati u sticanju relevantnih znanja, stavova i vrednosti u toj oblasti, što je programom definisano – pojašnjava naša sagovornica.

Pored novih programa „vetar u leđa“ građanskom vaspitanju, kako kaže, daju se dve novine našeg obrazovnog sistema, a to su međupredmetne kompetencije i izborni programi u gimnaziji. Kako je jedna od međupredmetnih kompetencija odgovorno učešće u demokratskom društvu, novi programi mnogih obaveznih predmeta i u osnovnoj školi i u gimnaziji, u skladu sa svojim sadržajem, imaju ishode koji odgovaraju građanskom vaspitanju. To znači da i nastavnici drugih predmeta imaju odgovornost za jačanje kompetencije učenika za odgovoran život u demokratskom društvu.

vesti

PRIMERI DOBRE PRAKSE

Biljana Uskokić Krković iz OS „Milica Pavlović“ u Čacku osvojila je prvu nagradu na konkursu „Saznali na seminaru“ i primenili u praksi” za rad „Nasledjivanje osobina i nasleđe bolesti”. Drugonagrađeni je za rad „Čuvati zdravlja”, koji je produkt timskog rada Radice Ristić, Ladanje Zaharijević i Ijke Ivković iz beogradske OS „Vuk Karadžić”. Treću nagradu je osvojio projekat „Uređenja dvorista” autorki Anur Surlie i Dragane Hemon Popadić iz PU „Boško Buha” u Indiji.

Na deseti konkurs Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja „Saznali na seminaru – primenili u praksi” za 2019. je 39 javno, od kojih je 13 izabrano za bazu primera dobrih nakon glasanja centralne komisije izabrana pomenuta tri.

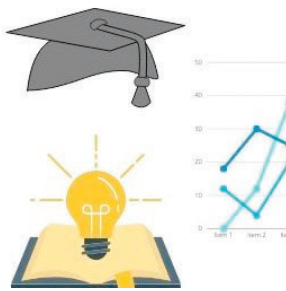

KONKURS ZA STUDENTSKE STIPENDIJE

Ministarstvo prosvete je uputilo javni poziv za dodelu stipendija studentima doktorskih studija na visokoškolskim ustanovama čiji je osnivač Republika. Studenti doktorskih studija se mogu prijaviti do 19. februara. Ministarstvo će dodeliti do 200 stipendija za različite naučne oblasti, a dobitnici stipendija biće uključeni u rad akreditovanih naučnoistraživačkih organizacija.

Ministarstvo je uputilo i javni poziv studentima master i doktorskih studija, istraživačima i organizacijama koje se bave naučnoistraživačkim radom da se prijave za stipendije i za finansijsku podršku koju Ministarstvo pruža u okviru pet programa. Za ovu namenu je iz budžeta Ministarstva obezbeđeno skoro 818 miliona dinara.

U okviru ove programa Ministarstvo će finansijski podržati 17 različitih aktivnosti studenata, doktoranada i istraživača među kojima su stipendiranje studenata doktorskih i master akademskih studija, mladih istraživača, sufinansiranje učešća na na učnim skupovima, studijskih boravaka u inostranstvu, troškove prijave i odbrane doktorskih disertacija istraživača i stipendista Ministarstva, postdoktorsko usavršavanje istraživača. Sredstva će biti izdvojena i za nabavku naučne i stručne literature iz inostranstva, izdavanje naučnih časopisa i monografija, održavanje naučnih skupova i sufinansiranje kolektivnih članarina u međunarodnim naučnim udruženjima i organizacijama.

NOVI ROK ZA PROJEKTE IZ GRAĐANSKOG VASPITANJA

Konkurs za primere uspešnih projektnih aktivnosti ostvarenih u okviru građanskog vaspitanja u školama produžen je do 31. januara. Konkurs je raspisao Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, u okviru projekta „Podrška reforme građanskog vaspitanja“, a podrazumevaju različite projektne aktivnosti koje su sprovedene u okviru

STALAN POSAO ZA VEROUČITELJE

Unija sindikata prosvetnih radnika apelovala je na ministra prosvete Branka Ružića da pokrene zapošljavanje ve- roučitelja na neodređeno vreme. Iz tog sindikata podsećaju da veroučitelji od kada je verska nastava uvedena u škole rade na određeno vreme, uprkos tome što je školske 2003/2004. godine predmet postao obavezan izučavanje „Znamo da je od januara ukinuta zabrana zapošljavanja, mada, ruku na srce, ni pre nje učitelji vere nisu mogli da reše svoj status. Prateći ovaj problem, shvatili smo da je interesovano za rešenje iznenađujuće malo i da se devedesete traže samo dobri (ili loši) ljudi. Možda se vme da bar jedan rečak smanjimo“, poručili su iz Unije.

НОВИ УЏБЕНИЦИ ЗА 4. И 8. РАЗРЕД

СРЕТНА ШКОЛСКА СЛАВА СРЕТНА САБА

UNIVERZITET PRIVREDNA AKADEMIJA U NOVOM SADU STOMATOLOŠKI FAKULTET U PANČEVU

Stomatološki fakultet u Pančevu organizuje pripremnu nastavu za polaganje prijemnog ispita iz predmeta **Biologija i Hemija**. Nastava počinje u subotu 06. marta 2021. i održavaće se uživo u prostorijama Fakulteta ili Online, u zavisnosti od epidemiološke situacije.

Prijavljivanje kandidata počinje od **18. januara** do **05. marta 2021.** svakog radnog dana u vremenu od 09 do 14 časova.

Sve dodatne informacije mogu se dobiti u prostorijama Fakulteta ili putem naših telefona.

Projektno učenje – nastava za 21. vek

„Mnogi danas smatraju da je projektno učenje najbolji način da se razvijaju veštine rešavanja problema u svetu u kom gradivo zastareva odmah po štampanju udžbenika. Zato bi bilo dobro da nastavnici prihvate taj pristup i ispituju njegove mogućnosti u nastavi. Svojim učenicima dugujemo najbolje moguće obrazovanje, a prema istraživanjima projektno učenje danas predstavlja najbolju nastavnu praksu. U svakom pogledu to je nastava za 21. vek“, poručuje Vilijam N. Bender u svojoj knjizi „Projektno učenje“, koju je objavila izdavačka kuća Klio u okviru biblioteke Didakta.

Bender je međunarodni autoritet u domenu praktičnog pristupa nastavi koji u svojoj knjizi opisuje kako projektna nastava neguje veštine i podstiče inovativno razmišljanje 21. veka. Svako poglavlje pruža obilje informacija o tome kako projektno učenje funkcioniše u nastavi, kao i mnoštvo primera projekata koji su zaista sprovedeni u školama. Mnoge informacije istaknute su u posebnim poljima, poput saveta za realizaciju nekog zadatka u projektnom učenju, koraka u procesu nastave na bazi ovog učenja, nalaza istraživanja o projektnom učenju, mogućnosti ocenjivanja u projektnom učenju i drugih važnih podataka. Iscrpno se opisuju pojedine tehnike, kao i njihove teorijske postavke, ali akcenat je prvenstveno na samom odvijanju projektnog učenja.

Učenje zasnovano na projektu pokazalo se kao jedna od najefikasnijih nastavnih praksi danas. U projektnoj nastavi učenici se suočavaju sa realnim problemima i zadacima, međusobno sarađuju u pronalaženju i kreiranju rešenja i zatim predstavljaju rezultate rada. Radeći zajedno na rešavanju problema, učenici u isti mah savladavaju školsko gradivo. Projektno učenje ima primenu doslovno u svakoj oblasti i svakom razredu, pa čak i u nastavi za odrasle. Ipak, prisutnije je u nastavi prirodnih nauka, ukazuje autor ove knjige.

Knjiga je namenjena nastavnicima, upravama škola, pedagoškim stručnjacima, ali i svima koji na lokalnom ili državnom nivou odlučuju o obrazovanju, donose budžete za škole i zakonske i podzakonske akte. ▲

ŠTA TE KOŠTA DA DAŠ DVOJKU?

POGLED IZ UČIONICE

Dušan Blagojević

Da se razumemo na samom početku, ocene ovakve kakve jesu treba ukinuti, ali pošto se to neće desiti, valja o njima razgovarati.

Šta te košta da daš dvojku? – pitanje koje nije mimošlo gotovo nijednog nastavnika u obrazovnom sistemu Srbije. (Dvojku možemo zameniti ma kojom ocenom, suština ostaje nepromenjena.) Ovo naizgled izlizano pitanje ne postavlja nastavnicima samo komšije, rođaci, učitelji učenika, već, nažalost, i kolege i direktori. Nastavnici, naravno, nisu dužni da odgovaraju na ovakvo i slična pitanje, jer ona otkrivaju izvanrednu plitkost i duboki nedostatak mišljenja i rasuđivanja onih koji ga postavljaju. Doduše, onaj koji pita i ne očekuje odgovor, već očekuje ocenu. Banalnost kulminira u vreme nastave na daljinu. Ocene se dele kao da je neki asteroid krenuo ka Zemlji. Međutim, uzrok te banalnosti nije nastava na daljinu, ona je samo posledica dugogodišnjeg ignorisanja problema i obesmišljavanja samog procesa vrednovanja postignuća učenika – ocenjivanja.

Predmet propitivanja nadležnih i roditelja su isključivo nastavnici koji učenike ocenjuju nižim ocenama od petice ili četvorka. Iako rezultati sa završnog ispita na kraju osmog razreda godinama unazad ukazuju da postoji velika razlika između postignuća učenika i ocena, stiže se utisak da se to nikog ne tiče; šaljke se nedvosmisleni poruka – piši petice i četvorka, i ne brini, pogrešiti ne možeš.

Ljubitelji teorije zavere skloni su da veruju da nam neko drugi, ko očito nema pametnija posla, uništava obrazovanje. To bi otprilike izgledalo ovako – zasednu vladari iz senke, i danima i noćima dumaju kako da podriju srpsko obrazovanje, ne bi li porobili slobodouman narod željan znanja. Oni u to duboko veruju čak i u trenucima kada ti usput postave pitanje: Šta te košta da daš dvojku?

Problem bi bio nesumnjivo banalan da urotničkim teorijama nisu sve češće skloni i oni koji su neposredni učesnici u obrazovnom procesu, isti oni nastavnici/razredne starišine koje na sednicama odeljenjskog veća preglašaju

ocene kolegama. Mimo pisanih zakona i pravilnika o ocenjivanju, a u duhu oveštale tradicije i nepisanih zakona, odeljenjska veća sebe ovlašćuju i menjaju ili ne usvajaju ocenu predmetnog nastavnika. Zabluda je da nastavnik ne zaključuje ocenu, već odeljenjsko veće – zabluda koja je prilično živa u školama u Srbiji. Primera radi, učenik je bio aktivan za vreme jednog časa, predmetni nastavnik je aktivnost učenika za vreme tog časa ocenio ocenom pet, nakon toga učenik ne pokazuje nikakvo interesovanje, ne radi zadatke, ne učestvuje u aktivnostima, na usmenim i pismenim proverama dobije jedinice. Dode kraj školske godine, učenik u rubrici ima jednu peticu i osam jedinica. Predmetni nastavnik zaključuje jedinicu, a članovi odeljenjskog veća, pozivajući se na Pravilnik o ocenjivanju, mogu učeniku kao zaključnu ocenu da usvoje i peticu prostim dizanjem ruku bez ikakvog obrazloženja ili argumenata. Iako je primer prilično ekstreman, on ilustruje svu apsurdnost i uzaludnost nastavničkog napora da što objektivnije vrednuje postignuća učenika. Kombinatorika je beskonačna.

Razlozi za popravljavanje ocene mogu biti brojni, a najčešći je – fali mu jedna ocena: da ne polaže, da ne ponavlja, da bude odličan, vrlodobar, dobar, da ima sve petice. Naravno, nikada ne fali samo jedna, iskustvo i praksa pokazuju da uvek fali više od jedne, ali sve ostale se na voljeban način poprave do same sednice, a na sednici dođemo do jedne. (Nekada su to i dve-tri, to zavisi najčešće od toga čime se bave roditelji učenika.)

Kad bi se napravila valjana statistika u Srbiji, videli bismo da gotovo nema učenika koji na kraju godine imaju samo jednu četvorku, ili učenika koji su na granici da budu odlični, vrlodobri; dobrih i dovoljnih skoro i da nema. Kao argumenti, ako uopšte dođemo do argumenata, neretko se potežu socijalni status učenika, zdravstveno stanje, dobrotu, poštenje, poslušnost – u tom slučaju kreativnost ne izostaje, kao ni atak na empatiju nastavnika, njegovu čovečnost i razumevanje. Dizati ruku

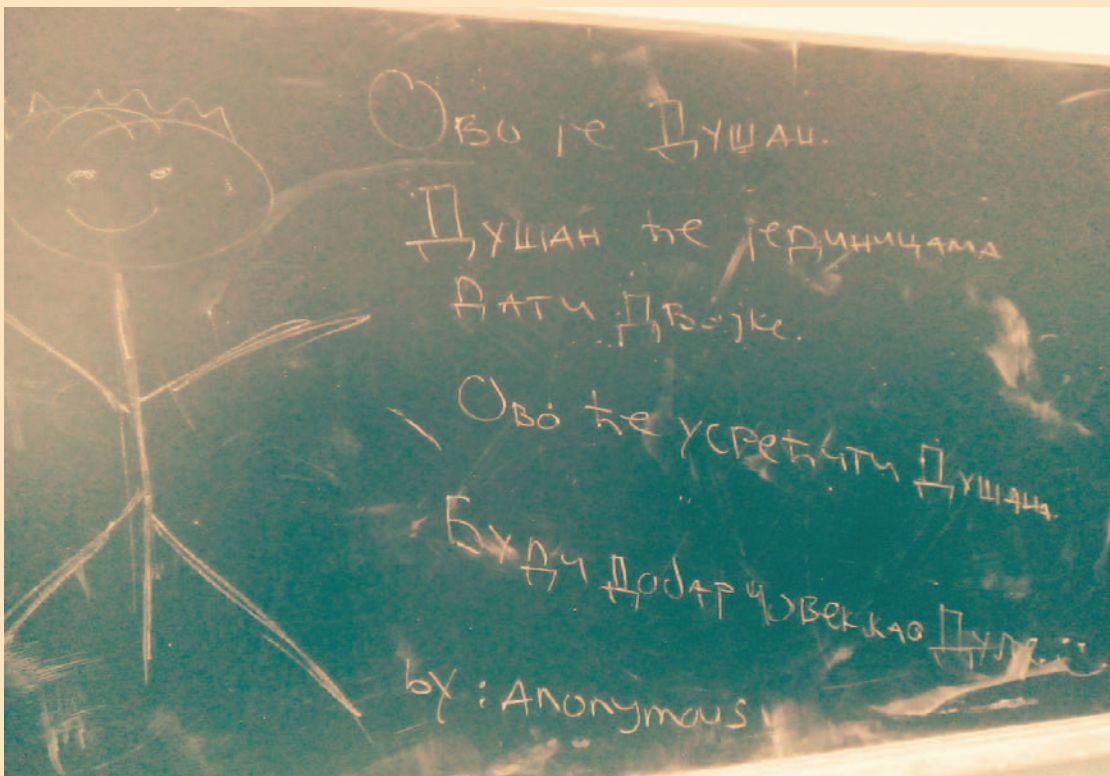

obično izgovore da su oni na strani deteta – šta god to značilo, iz čega nužno proizilazi da oni spasavaju dete od predmetnog nastavnika.

Iako se priroda i značaj školskog ocenjivanja ogledaju u njegovim funkcijama – pedagoškoj, psihološkoj i socijalnoj, jasno je da gorenavedeni „argumenti“ nisu ni u kakvoj vezi sa pomenutim funkcijama. Ocena nije ni poklon, nije nagrada – bar ne bi trebalo to da bude. Ocena je povratna informacija o ostvarenom učinku, njome se vrednuje pomeranje prema zoni naprednog razvika; međutim, ona je i svetočanstvo kojim se potvrđuje da je učenik savladao program, što samim tim direktno utiče na reputaciju škole. E, tu je čvor! Taj čvor nesumnjivo može razrešiti resorno ministarstvo izmenom pravilnika o ocenjivanju, eksternim vrednovanjem, većom i smislenijom kontrolom samog procesa ocenjivanja, a ne samo uvidom u zaključne ocene koje su najčešće pokriće za brojne nepodopštine. Spuštanjem kriterijuma problem se ne rešava, već se umnožava. Hiperinflacijom vukovaca demotiviramo učenike, i šaljemo poražavajuću poruku – svi ste isti.

Znam da će ovo mnoge razočarati, neke i rasrditi, ali glavni podričaci našeg obrazovnog sistema ne sede ni u kakvim kongresnim i zamačenim salama duljem beloga sveta, oni sede u školama širom Srbije. Nekima je falila baš ta jedna ocena iz metodike, a nekima iz dokimologije. Kada se sutradan pitate šta te košta da daš dvojku, onda se setite da očigledno košta mnogo.

Autor je nastavnik srpskog jezika i književnosti u Gimnaziji u Lebanu i Medicinskoj školi u Leskovcu

Kad bi se napravila valjana statistika u Srbiji, videli bismo da gotovo nema učenika koji na kraju godine imaju samo jednu četvorku, ili učenika koji su na granici da budu odlični, vrlodobri; dobrih i dovoljnih skoro i da nema

Magdalena Đorđević, naučna savetnica Instituta za fiziku, već drugu godinu zaredom plasirana među dva odsto najboljih svetskih istraživača

SRPSKA NAUKA SE NE CENI VEOMA VISOKO U MEĐUNARODNIM KRUGOVIMA

RAZGOVOR

Magdalena Đorđević, naučna savetnica Instituta za fiziku, već drugu godinu zaredom se nalazi na rang-listi najboljih svetskih istraživača koji objavljuje američki Univerzitet Stanford. Mlada po godinama, ali sa zavidnim istraživačkim rezultatima, Đorđević parira mnogo iskusnijim kolegama, od kojih su neki u penziji. U razgovoru za **Danas** objašnjava kako je uspeła da se nađe u društvu dva odsto najuticajnijih naučnika na svetu:

– Mislim da je osnovni razlog zbog kojeg se nalazim na ovoj listi aktuelnost teme mog istraživanja. Naime, bavim se proučavanjem kvark-gluonske plazme (KGP), to jest stanja materije koje nastaje na ekstremno visokim temperaturama i pritiscima. Smatra se da je ovo stanje postojalo u ranom univerzumu, a danas se kreira u moćnim sudaračima čestica, kao što je LHC u CERN-u kod Ženeve. Dakle, proučavanje kvark-gluonske plazme omogućava da se razumeju osobine i poreklo materije u njenom najelementarnijem obliku – kaže Đorđević.

■ **Otkud interesovanje baš za tu oblast?**

– U ovu oblast istraživanja me je u prvoj godini doktorskih studija na Kolumbija univerzitetu uveo moj mentor Miklos Gyulassy, koji se smatra jednim od najznačajnijih nuklearnih fizičara današnjice. Godine 2001. su krenula merenja na prvom moćnom sudaraču RHIC u Brukheven nacionalnoj laboratoriji u SAD, u kojem je kvark-gluonska plazma i otkrivena. Upravo u tom periodu sam uvidela koliko je bitno da eksperiment i teorija, iako nezavisni, budu usko povezani. To jest, da teorija bez eksperimentalne potvrde, kao ni eksperimentalni rezultati bez odgovarajućeg teorijskog razumevanja, ne znače mnogo. KGP je, nakon eksperimentalnog otkrića, ušla u veoma uzbudljivu fazu proučavanja njenih osobina, za šta se trenutno ulažu milijarde evra za eksperimente na velikim sudaračima čestica. Naš tim razvija matematičke/fizičke modele koji omogućavaju da se iz tih podataka odrede osobine KGP, to jest da se što optimalnije iskoriste podaci generisani u ovim kolosalnim naučnim investicijama. Samim tim, kvalitetan rad na ovako aktuелnoj tematici, mora biti i ogovarajuće prepoznat, što je i dovelo do visoke citiranosti koje pominjete.

■ **Zanimljivo je da se na listi za 2019. u prvih deset naučnika iz Srbije nalazi i Vaš kolega sa Instituta za fiziku Pasi Huovinen, koji je upravo član Vašeg istraživačkog tima. Zajedno radite upravo na pomenutom. Za to ste 2016. dobili grant Evropskog istraživačkog saveta u vrednosti od 1,4 miliona evra kao prvi istraživač iz Srbije u oblasti prirodnih nauka u projektu „Horizont“.** Dokle ste stiglo sa istraživanjem?

– Ovo su najprestižniji naučni projekti Evropske unije, koji se dodeljuju za istraživanja sa visokim rizikom, odnosno koje je veoma teško ostvariti, ali čija uspešna rea-

Uz motivaciju i rad mogu se postići značajni rezultati i u uslovima koji su daleko od optimalnih: Magdalena Đorđević

lizacija nosi veliku dobit. Ovaj projekat za mene predstavlja veliku čast, ali istovremeno i izazov. Sada, nakon tri godine od početka, srećna sam da je napredak projekta ocenjen kao veoma uspešan od Evropske komisije, prvenstveno zato što je objavljen značajan broj uticajnih radova u uglednim međunarodnim časopisima. Takođe, projekat je privukao (i kod nas zaposlio) dva vrhunska eksperta iz inostranstva, od kojih je jedan upravo dr Pasi Huovinen, zadržao je u zemlji neke od naših najboljih studenata, kao i omogućio da se nabavi vrhunska oprema. Možda najvažnije, naši dosadašnji rezultati su pokazali da je rizična ideja za koju smo dobili fondove i više nego ostvariva.

Nedovoljno iskustva

■ **Kako ocenjujete rad Fonda za nauku?**

– Smatram da je u pitanju suštinski pozitivna inicijativa, koja je zamišljena sa ciljem da se sa značajnijim finansijskim sredstvima podrže kvalitetnije naučne grupe i istraživanje u Srbiji. Naime, raniji princip je bio da se ionako mali fondovi ravnomerno raspodele na gotovo sve istraživačke grupe, što u praksi eliminiše kompetitivnost naučnog rada, a cilj formiranja fonda je da se to promeni. Ostaje, međutim, otvoreno kako će u praksi ovo biti realizovano, a što sa sobom nosi veliku odgovornost za budućnost nauke u Srbiji. Na osnovu mog dosadašnjeg iskustva sa Fondom, utisak je da se trude i da im je stalo da Fond bude uspešan. Međutim, takođe se stiže utisak i preteranog insistiranja na formalnostima, što opterećuje naučnu kreativnost, kao i po mom mišljenju manjka iskustva i kapaciteta za objektivnu ocenu kvaliteta predloženih naučnih projekata. Ovo je neophodno da se što pre ispravi.

■ **Sa raspisivanjem konkursa za naučno-istraživačke projekte kasnilo se deset godina. Koliko je to ostavilo ili će ostaviti uticaja na nauku u Srbiji? Šira javnost snagu naše nauke meri najčešće preko**

I pored toga što u našoj zemlji postoje vrhunske istraživačke grupe, njih nema mnogo. Ovo je problem koji je u kraćem vremenskom periodu teško promeniti, odnosno posledica je višedecenijskog zanemarivanja nauke. Jedino rešenje je zapravo konstantna, ozbiljna i dugotrajna podrška države razvoju nauke u Srbiji

pozicije Univerziteta u Beogradu na Šangajskoj listi.

– Moje lično mišljenje je da se srpska nauka ne ceni veoma visoko u međunarodnim naučnim krugovima. Odnosno, i pored toga što postoje vrhunske istraživačke grupe u Srbiji, njih nažalost nema mnogo. Ovo je problem koji je u kraćem vremenskom periodu teško promeniti, odnosno posledica je višedecenijskog zanemarivanja nauke. Jedino rešenje je zapravo konstantna, ozbiljna i dugotrajna podrška države razvoju nauke u Srbiji.

■ **Fond za nauku je finansirao istraživanja u vezi sa kovidom 19. Zanimljivo je da projekat koji ste prijavili sa grupom izuzetnih stručnjaka nije prošao. Na tom projektu već radite, ima li rezultata?**

– Oformili smo multidisciplinarni tim, koji uključuje istraživače sa Biološkog, Medicinskog fakulteta i Instituta za fiziku. Time smo povezali ekspertizu iz matema-

Nastavak na strani XIV ➔

Magdalena Đorđević SRPSKA NAUKA SE NE CENI VEOMA VISOKO U MEĐUNARODNIM KRUGOVIMA

→ Nastavak sa strane XIII

tičkog modelovanja i analize kompleksnih podataka, sa kvantitativnom biologijom i medicinom. Naš osnovni cilj je da razumemo faktore koji određuju progresiju infekcije u populaciji: kako efekte socijalnog distanciranja, tako i meteorološke i demografske faktore koji određuju prenosivost virusa. Ovo razumevanje je važno

ne samo za analizu rizika tokom pandemije, već i za dugoročno predviđanje ponašanja virusa u populaciji u slučaju da kovid 19 ostane trajno prisutan. Do sada su nam prihvaćena dva rada iz ove tematike u uglednim međunarodnim časopisima, jedan je u razmatranju, još dva su u pripremi, a čime kroz fundamentalnu nauku doprinosimo globalnom razumevanju kovid 19. Zato je ceo naš tim veoma

ponosan na uspeh koji smo ostvarili! Mogli smo i dosta bolje da smo dobili fondove koje ste pomenuli, ali nažalost nismo prošli ni prvi krug selekcije zbog procene komisije o nerealnom i neizvodljivom predlogu istraživanja. Ovo međutim pokazuje da mogu da se postignu značajni rezultati i u uslovima koji su daleko od optimalnih, naravno uz veliku motivaciju, rad i zalaganje. ▲

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ,
НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

Uručene Svetosavske nagrade

Beograd // Ministar prosvete Branko Ružić izjavio je juče na dodeli Svetosavskih nagrada da su dobitnici ovogodišnjeg priznanja dokaz da „Sveti Sava živi i bitiše u svima nama“. On je dodelio ukupno 29 Svetosavskih nagrada pojedincima i organizacijama za postignute izuzetne rezultate u oblasti obrazovanja i vaspitanja, unapređivanje obrazovno-vaspitne prakse i razvoj naučnih i umetničkih dostignuća u 2020. godini.

Ružić je rekao da nas je upravo Sveti Sava naučio da je ljubav prema knjizi koja je temelj velikih dela. Ružić je rekao da je Sveti Sava bio „i učenik i nastavnik, sin i otac“ srpskog naroda i dodao da je on u obe uloge bio „neporeciv uzor svima nama“.

Dobitnici priznanja su:

- **Nataša Adamović i Jelena Jovanović**, vaspitači u Predškolskoj ustanovi „Milica Nožica“, Valjevo
- **Osnovna škola „Ivan Goran Kovačić“**, Beograd
- **Osnovna škola „Boško Đuričić“**, Jagodina
- **Osnovna škola „Učitelj Tasa“**, Niš
- **Vesna Milenković**, nastavnica razredne nastave u OŠ „17. oktobar“, Jagodina
- **Ivana Kovačević**, nastavnica srpskog jezika i književnosti u OŠ „Dr Dragan Hercog“, Beograd
- **Emilija Grubanov Martinek**, nastavnica razredne nastave u OŠ „Jovan Jovanović Zmaj“, Subotica
- **Katarina Radosavljević**, nastavnica razredne nastave u OŠ „Veljko Dugošević“, Beograd
- **Vasilije Pantelić**, maturant prirodno-matematičkog smera u Četrnaestoj beogradskoj gimnaziji
- **Jovana Udović**, maturantkinja Škole za muzičke talente u Čupriji
- **Jana Dragović**, maturantkinja Gimnazije u Kuršumliji
- **Miloš Jeftić**, nastavnik verske nastave u Tehničkoj školi „Milenko Verkić Neša“, Pećinci
- **Marko Pištalo**, nastavnik istorije u Petoj beogradskoj gimnaziji
- **Gimnazija u Ivanjici**
- **Zubotehnička škola** u Beogradu
- **Katarina Pavlović**, studentkinja molekularne biologije, Biološki fakultet u Beogradu
- **Nebojša Brezić**, student integrisanih akademskih studija medicine, Medicinski fakultet u Beogradu
- **Stefan Ž. Petrović**, student doktorskih studija, Pravni fakultet u Beogradu
- **Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici**
- **Fakultet veterinarske medicine** u Beogradu
- **Miroslav Marić**, vanredni profesor, Matematički fakultet u Beogradu
- **Vladimir Jurišić**, redovni profesor, Fakultet medicinskih nauka u Kragujevcu
- **Milovan Bratić**, dekan Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja u Nišu
- **Studentski centar Niš**
- **Studentski centar „Beograd“**
- **Televizijski kanal nauke i umetnosti „BRAINZ TV“**
- **Milovan Milanović**, supervizor za učeničke i studentske kredite i stipendije u Uni Credit banci
- **Goran Cvetanović**, gradonačelnik Leskovca

Projekat Jačanje
lokalnih glasova za pravičan razvoj

Najugroženiji ne smeju da budu prepušteni sami sebi

Gradanske
inicijative

„Jačanje lokalnih glasova za pravičan razvoj“ je projekat koji se sprovodi u tri opštine u Srbiji – Vranje, Lebane i Bujanovac, u mestima gde su opštinska uprava i civilno društvo pokazali spremnost da rade na poboljšanju života svih građana. Oni će započeti proces zajedničkog planiranja socijalne zaštite, u koji će biti uključeni predstavnici ranjivih grupa i pružaoци usluga socijalne zaštite. Socijalna zaštita predstavlja jako važan instrument za ublažavanje siromaštva i sprečavanje socijalne

vaspitanja i pružaju im podršku u njihovom profesionalnom usavršavanju. U okviru ovog projekta, nastavnici građanskog vaspitanja u opštinama Lebane, Bujanovac i Vranje moći će da učestvuju u obuci o novim pristupima korišćenja dokumentarnog filma u nastavi.

Foto: Marko Risović

U Preševu, jednom od najsirišašnih gradova u Srbiji, mladi nemaju mnogo razloga da veruju u srećniju budućnost. Neki odlaze na Kosovo, neki za zapadnu Evropu. Za većinu, to je put u jednom smeru. Oni koji ostanu suočavaju se sa nedostatkom perspektive i bilo kakve podrške u zajednici. Grupa mladih ljudi iz Livrit-a to pokušava da promeni. Fotografija je deo serijala PROMAJA, kroz koji želimo da prikazemo priče iz života zajednica na Kosovu i u Srbiji.

isključenosti. Koristeći participativan pristup, koji treba da okupi sve lokalne aktore, vodiće se računa da najugroženiji ljudi nisu prepušteni sami sebi. Osnovna ideja je, da se na ovaj način, doprinese boljem kvalitetu socijalnih usluga, koje treba da budu dostupne svima. Pored rada na većoj inkluzivnosti i efikasnosti u pružanju socijalnih usluga, važnu komponentu projekta čine mladi ljudi. Posebna pažnja biće posvećena njihovim brigama i potrebama, kroz ulaganje u znanja i veštine kako bi mogli da učestvuju na digitalnom tržištu. Cilj je mladi ljudi razviju poslovne veštine i postanu aktivniji u svojim zajednicama.

Gradanske inicijative dugi niz godina rade nastavnicima građanskog

Posebno je zanimljivo to što će nastavnici moći da saznaju kako da koriste dokumentarni film u obradi aktuelnih tema, kako da predaju kontroverzne teme, uz korišćenje interaktivnih metoda. Tema obuke biće i učenje kroz projekte, što se sjajno nadovezuje na nove programe građanskog vaspitanja u našim školama, koji podstiču istraživačke aktivnosti i osmišljavanje projekata.

U Srbiji, projekat sprovodi konzorcijum vođen Peaceful Change Initiative (PCI), dobrotvornom organizacijom registrovanom u Velikoj Britaniji, u bliskoj saradnji sa People in Need (PIN), međunarodnom nevladinom organizacijom registrovanom u Češkoj Republici, i u partnerstvu sa Građanskim inicijativama (GI), nevladinom organizacijom sa sedištem u Srbiji

Knjige DAN GRAFA popusti od 50 do 60 odsto

(Poštarina nije uračunata u cenu)

Tomaz L. Fridman Svet je ravan Knjiga izdanja 1331. reda SVET JE RAVAN Tomaz L. Fridman 1.200,00 480,00	KEMAL KURSPAHİCİ ZLOČIN U 19:30 BALKANSKI MURALA U RATU I MIRU ZLOČIN U 19:30 Kemal Kurspahic 350,00 325,00	Ejub Šitković ZLOVRH ZLOVRH Ejub Šitković 500,00 250,00	Li Heris Samoubistvo razuma SAMOUBISTVO RAZUMA Li Heris 1.000,00 500,00
S' Titom Četvrti vek u kabinetu S' TITOM Blažo Mandić 1.100,00 500,00	IVAN TISINA ABERDAREVOJ TISINA U ABERDAREVOJ Zoran Janić 400,00 400,00	IKOEN LEMPI PRIHVATANJE DEMOKRATJE NA ZAPADNOM BALKANU PRIHVATANJE DEMOKR. ZA ZAP. BAL Koen - Lempi 480,00 480,00	Dorđe Lukić Mali diplomatski leksikon MALI DIPLOMATSKI LEKSIKON D. Lukić 650,00 650,00
OSMA SEDNICA Dorđe Slojišić OSMA SEDNICA Dorđe Slojišić 350,00 350,00	SINDIKATI I CIVILNO DRUŠTVO SINDIKATI I CIVILNO DRUŠTVO Srećko Mihajlović 250,00 250,00	Jovan Komšić VOJVODANSKO PITANJE U PROCESU SRPSKE TRANZICIJE (1988–2013) VOJVODANSKO PITANJE, SRP. ENGL Jovan Komšić 400,00 400,00	STRANE SLUŽBE - KOVAČI HAŠKE PRAVDE Zoran Mijatović STRANE SLUŽBE - KOVAČI HAŠKE PRAVDE Zoran Mijatović 360,00 360,00
Jovan Komšić DEMOKRATSKO UPRAVLJANJE KULTUROLOŠKIM RAZLIČITOSTIMA DEMOKR. UPRAVLJANJE KULTUR. RAZLIKAMA Jovan Komšić 250,00 250,00	Dorđe Lukić Englesko-Srpski Diplomatski Rečnik ENGLJSKO-SRPSKI DIPLOMATSKI REČNIK Dorđe Lukić 650,00 650,00	FLERE KLANIŠEK DA LI JE JUGOSLAVIJA MORALA DA UMRJE DA LI JE JUGOSLAVIJA MORALA DA UMRJE Flere, Klanjšek 350,00 350,00	DEPEŠA VAŠINGTON Borko Stefanović DEPEŠA VAŠINGTON Borko Stefanović 350,00 350,00
OLEDALO ISTINE Slobodan Inić OLEDALO ISTINE Slobodan Inić 480,00 480,00	MAŠINA ZA RASIPANJE PARA III IZDANJE Dušan Pavlović MAŠINA ZA RASIPANJE PARA III IZDANJE Dušan Pavlović 380,00 380,00	RAT U NOVOM STOLEĆU Branko Mamula RAT U NOVOM STOLEĆU Branko Mamula 380,00 380,00	DEMOKRATIJA I DOBRA (SAMO)UPRAVA Jovan Komšić DEMOKRATIJA I DOBRA (SAMO)UPRAVA Jovan Komšić 320,00 320,00
SUNOVAT RADNIČKIH PRAVA I POKUŠAJI ZAŠTITE Predstavljajući radnika u prvoj nezavisnoj 21. mla SUNOVAT RADNIČKIH PRAVA Srećko Mihajlović 250,00 250,00	UKIDANJE AUTONOMNOSTI VOJVODINE Živan Mareš UKIDANJE AUTONOMNOSTI VOJVODINE Živan Mareš 360,00 360,00	Aleksandar Popov MARŠ DUG DVE DECENTJE NA MARGARITA IGMANSKE INICIJATIVE MARŠ DUG DVE DECENTJE Aleksandar Popov 760,00 760,00	Zoran Radovanović MEDICINA, ETIKA I POLITIKA MEDICINA, ETIKA I POLITIKA Zoran Radovanović 760,00 760,00

Knjiga se može naručiti u redakciji lista Danas, Alekse Nenadovića 19-23, Beograd, kao i na tel. 011/2436233, mail prodaja@danas.rs i Klub čitalaca online prodavnica

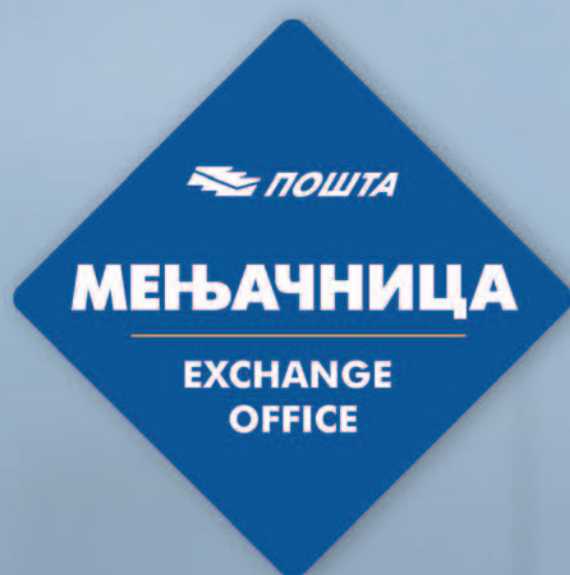
СРЕЋНА ШКОЛСКА СЛАВА
СВЕТИ САВА

Нови
уџбеници
за четврти и
осми разред

Бесплатни
дигитални
уџбеник
уз штампано
издање

учионица
www.eucionica.rs

књижара
www.eknjizara.rs

МЕЊАЧКИ ПОСЛОВИ ПОШТЕ СРБИЈЕ

Мењајте новац, не мењајте место

Повољан курс евра у најближој пошти!

Обавите замену новца у овлашћеним
поштама широм Србије.

Проверите курсну листу и списак пошта на
www.posta.rs.